

UiO : **Det juridiske fakultet**

Rett til humanitær intervensjon i gjeldende folkerett

Kandidatnummer: 699

Leveringsfrist: 25.11.2014

Antall ord: 16819

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	1
1.1	Presisering av problemstilling	1
1.2	Hva er humanitær intervensjon?	1
1.3	Aktualitet	2
1.4	Rettskilder	3
1.5	Tolking av traktater	4
2	RETTSLIG UTGANGSPUNKT	5
2.1	Suverenitetsprinsippet	5
2.2	Artikkel 1	6
2.3	Artikkel 2 (4)	6
2.4	Artikkel 2 (7)	8
2.5	Artikkel 39	9
2.6	Artikkel 40	10
2.7	Artikkel 41	10
2.8	Artikkel 42	11
3	SIKKERHETSRÅDET OG HUMANITÆRE KRISE	12
3.1	Sikkerhetsrådets kompetanse	12
3.2	Sikkerhetsrådets praksis	13
3.2.1	Kongo	13
3.2.2	Sør-Afrika	14
3.2.3	Sør-Rhodesia	16
3.2.4	Liberia	17
3.2.5	Nord-Irak	18
3.2.6	Haiti	19
3.2.7	Somalia	21
3.2.8	Rwanda	23
3.2.9	Sierra Leone	24
3.2.10	Øst-Timor	25
3.2.11	Darfur	26
3.2.12	Det tidligere Jugoslavia, Bosnia og Herzegovina	27
3.2.13	Libya	29
3.3	Responsibility to protect	30
3.3.1	ICISS	30
3.3.2	Hovedprinsipper	31

3.3.3	Retningslinjer	33
3.3.4	Rett myndighet	34
3.3.5	Operasjonelle prinsipper	34
3.3.6	Kritikk av responsibility to protect	35
4	HUMANITÆR INTERVENSJON UTEN SIKKERHETSRÅDET (STATSPRAKSIS) .	36
4.1	Vietnam invasjon i Kambodsja	36
4.2	USAs invasjon av Panama	36
4.3	Kosovo	37
4.4	Tanzania i Uganda.....	39
4.5	India i Bangladesh.....	40
5	BEHOVET FOR INTERVENSJON/DE LEGE FERENDA.....	41
5.1	Behovet for intervensjon/de lege ferenda.....	41
5.2	Er det verdt det? Suksess og nederlag	42
5.3	Syria	43
6	OPPSUMMERING OG KONKLUSJON	46
	LITTERATURLISTE.....	50

1 Innledning

1.1 Presisering av problemstilling

Jeg vil i denne oppgaven undersøke om det foreligger en rett til humanitære intervensjoner i gjeldende folkerett. Oppgaven vil fokusere på kollektive intervensjoner autorisert av FN, men også ensidige intervensjoner uten FN-mandat vil bli gjort rede for. Jeg skal undersøke konkrete konflikter og resolusjoner fra FNs sikkerhetsråd og ta stilling til om disse har presedensverdi for fremtidige intervensjoner og vurdere om adgangen til humanitær intervensjon har utviklet seg til internasjonal sedvanerett.

I kapittel 1 vil jeg gjøre rede for hva humanitær intervensjon er, aktualiteten for denne fremstillingen, rettskildene jeg kommer til å bruke og en kort gjennomgang av traktatolkning. I kapittel 2 vil jeg gjøre rede for det rettslige utgangspunktet for humanitære intervensjoner, folkerettslige prinsipper samt FN-pakten. I kapittel 3 vil jeg redegjøre for Sikkerhetsrådets kompetanse og tolkning av presedensverdien av Sikkerhetsrådets resolusjoner i konkrete konflikter. I kapittel 3.3 vil jeg gjennomgå responsibility to protect-doktrinen, og i kapittel 4 se på humanitære intervensjoner uten FN-autorisasjon. Avslutningsvis kommer en drøftelse av behovet for humanitære intervensjoner i kapittel 5 før oppsummering og konklusjon i kapittel 6.

1.2 Hva er humanitær intervensjon?

Begrepet humanitær intervensjon blir definert ulikt av ulike forfattere. Geir Ulfstein definerer begrepet "humanitær intervensjon" som "en eller flere staters militære inngripen i en annen stat for å verne om grunnleggende menneskerettigheter."¹

Intervensjonsbegrepet kan forstås både i snever og vid forstand. I vid forstand kan det dekke mange typer inngripen, fra militær intervensjon, økonomiske sanksjoner til politisk press. Når det gjelder humanitær intervensjon, siktes det til begrepets snevre form, som er bruk av militær makt mot en stat.²

¹ Morten Ruud og Geir Ulfstein, innføring i folkerett, 4. utgave, Universitetsforlaget, 2011, s.201

² Til krig for menneskerettighetene, Vidar Helgesen, institutt for offentlig retts skriftserie 2/1999 s.5

Tidlig på 1800-tallet forekom det aksjoner som hat tegn som kjennetegner humanitær intervensjon. Blant annet da de europeiske stormakters intervensjon i Hellas i 1817-30, som ført til at Hellas ble frigjort fra det ottomanske rike. Europeiske makter grep ved flere anledninger inn for å stanse drap av kristne, blant annet i Syria og Libanon i 1860. Dette er eksempel fra en tid da folkeretten ikke hadde forbud mot at staten brukte makt. Bruk av makt på den tiden var et spørsmål om moralsk legitimering, ikke rettslig.³

Det er mange eksempler på overgrep fra statens ledere mot sivilbefolkningen opp gjennom tiden. Humanitær intervensjon har blitt påberopt som begrunnelse for bruk av væpnet makt ved flere anledninger, for eksempel da USA gikk inn i Panama (1989) og da NATO intervenerte i Kosovo (1999) for å avverge folkemord på albanerne og for å redde kurderne i Nord-Irak (1991).

Det skilles mellom to typer humanitær intervensjon. Kollektiv humanitær intervensjon med autorisasjon fra FNs sikkerhetsråd, og ensidig intervensjon der en eller flere stater handler på egenhånd. Vietnam som intervenerte i Kambodsja for å felle den Røde Khmer og Pol Pott er eksempel på ensidig intervensjon, mens FN-styrken som ble sendt til Darfur er eksempel på en kollektiv intervensjon.

Skal humanitær intervensjon kunne forsvares, må det skje på begrunnelse av at det skjer for å beskytte så grunnleggende menneskerettigheter at det overskygger andre hensyn. Denne oppgaven handler om når en stats suverenitet blir overstyrt for å beskytte sivile som følge av at de bor i en stat som ikke har mulighet eller vilje til å beskytte dem.

1.3 Aktualitet

Temaet humanitær intervensjon påvirker i dag livet til mange mennesker. Siden det finnes en rekke eksempler på intervensjoner begrunnet i humanitære forhold opp gjennom tiden, viser det at det er en viktig og fremdeles relevant problemstilling. I FN-pakten slås det fast at FNs formål er å opprettholde internasjonal fred og sikkerhet. Hovedansvaret for saker knyttet til fred og sikkerhet, er lagt til Sikkerhetsrådet. I et historisk perspektiv har Sikkerhetsrådet spilt en stor rolle i flere konflikter, men samtidig hatt et begrenset spillerom i et system som baserer seg på staters suverenitet.

³ Ruud, s.201

I konkrete saker kunne kanskje utfallet blitt annerledes dersom det internasjonale samfunn hadde reagert på et tidligere tidspunkt. Eller vil en svekkelse av suverenitetsprinsippet føre til fremmelse av politiske interesser kamuflert som humanitære intervensjon? Debatten om humanitær intervensjon er ikke ny, men i høyeste grad aktuell.

Mens denne oppgaven blir skrevet, er IS (Islamsk stat) på fremmarsj i Irak og Syria. IS er en gruppe som hovedsakelig består av sunni-muslimer. Dem ønsker å opprette en egen stat i det nåværende Irak og Syria, med global jihad som et overordnet mål. Med det negative synes dem har på vesten, utgjør IS per dags dato en trussel først og fremst for de omliggende landene, men også for resten av verden, med vestlige land oppført på listen over potensielle terror-mål.⁴

IS sin fremmarsj i Irak har ført til at hundretusener har måttet flykte til nærliggende fjell og landsbyer. Uten tilgang til vann eller mat og frykt for IS, som bruker metoder som selv Al-Qaida tar avstand fra, har FN nå oppfordret medlemslandene til å hjelpe minoritetsgruppene.⁵

Flere internasjonale organisasjoner, inkludert Amnesty International har karakterisert situasjonen i Irak og Syria som folkemord.⁶ En USA-ledende koalisjon bestående av vestlig og arabiske land har startet luftangrep mot IS og militærhjelp til Irakiske soldater som slåss mot ekstremistgruppen.⁷ Situasjonen i Irak og Syria viser at de rettslige og politiske diskusjonene rundt humanitær intervensjon fremdeles er høyt aktuelle.

1.4 Rettskilder

Rettskildene som vil bli brukt i denne oppgaven er FN-pakten, resolusjoner vedtatt av FNs Sikkerhetsråd, traktater, statuttene til den Internasjonale Domstolen (ICJ), konvensjoner, internasjonal sedvanerett samt juridisk teori.

Spørsmålet om det er etablert en rett til kollektiv humanitær intervensjon i FN-pakten, må besvares ut i fra prinsipper og bestemmelser i FN-pakten, samt praktisering av disse. Om det finnes en rett utenom FN-pakten, må det etableres på grunnlag av folkerettslig sedvane.

⁴ <http://www.tv2.no/2014/06/16/nyheter/irak/5707604>

⁵ Ibid.

⁶ <http://www.amnesty.no/aktuelt/konverter-flykt-eller-do>

⁷ <http://www.bt.no/nyheter/utenriks/USA-har-startet-luftangrep-3173055.html>

1.5 Tolking av traktater

FNs Sikkerhetsråds myndighet til å autorisere bruk av makt står i FN-pakten. Siden traktater er folkerettslig bindende avtaler, vil de viktigste prinsippene for traktat-tolkning bli gjennomgått. Den sentrale rettskilden for inngåelse, tolkning og opphør av traktater er Wien-konvensjonen av 23.mai 1969.⁸

Etter hovedbestemmelsen i artikkel 31 (1) skal traktatens ordlyd tolkes i samsvar med ordenes alminnelige betydning (“the ordinary meaning”). Dette stemmer overens med den objektive tolkningsteorien som tar utgangspunkt i traktatens ordlyd.⁹ Selv om det skal tas utgangspunkt i “the ordinary meaning”, må det tas med i hvilken kontekst og hvilket formål traktaten har.¹⁰ ICJ har uttalt: “Interpretation must be based above all upon the text of the treaty”. Ordlyden skal igjen tolkes med traktatens gjenstand og formål i tankene. (“object and purpose”).¹¹ Ordlyden skal videre anvendes i lys av formålet til traktaten. Det betyr at formålet ikke er et eget tolkningsmoment som kan brukes uansett hva ordlyden sier – utgangspunktet er alltid at ordlyden gir best uttrykk for hva partene har blitt enig om.¹²

Etter artikkel 31 (1) fastsettes det at traktater skal tolkes i “good faith”. Dette innebærer en lojalitetsplikt, der partenes felles intensjoner skal stemme overens med traktattolkningen. Det må derfor avklares hvilken intensjoner partene hadde ved inngåelse av konvensjonen. I Donau-saken (1997) uttalte ICJ at partene hadde en plikt til å fremme traktatens formål fremfor ordlyden. ”it is the purpose of the Treaty, and the intentions of the Parties in concluding it, which should prevail over its literal application”.¹³

Wien-konvensjonen Artikkel 32 fastsetter supplerende tolkningsmomenter, som omfatter traktatens forarbeider og forhistorie, og kan tas i betraktning dersom tolkningen etter artikkel 31 er uklar eller fører til meningsløse eller urimelige resultater. Det kan gis viktig informasjon om partenes intensjoner ved å se på forarbeider og forhistorie. Forarbeidene til traktater kan være av forskjellig karakter, alt fra utkast til uttalelser til omfattende utredninger.¹⁴

⁸ Innføring i folkerett, Ruud, s.70

⁹ The Vienna Convention on the Law of Treaties av Ian Sinclair s.115

¹⁰ Ruud, s.90

¹¹ Ibid. s.88

¹² Ibid. s.92

¹³ Ibid. s.89

¹⁴ Ibid. s.94

2 Rettslig utgangspunkt

2.1 Suverenitetsprinsippet

Det er forbudt å blande seg (intervenere) i en annen stats indre anliggender. Dette kan utledes direkte av suverenitetsprinsippet. Prinsippet påberopes i stor grad av stater som i større eller mindre grad forsøker å unndra seg internasjonal oppmerksomhet, i f.eks. menneskerettighets-saker.¹⁵

”Suverenitetsprinsippet går kort fortalt ut på at alle stater er suverene og ikke underkastet noen annen vilje enn sin egen”¹⁶ Dette prinsippet er slått fast i FN-pakten artikkel 2 (1). ”The Organization is based on the principle of the sovereign equality of all its Members.”¹⁷

Suverenitet blir i jusleksikon definert som ”En stats rettslig uavhengighet. Suverenitet innebærer at staten har eksklusivt herredømme over sitt eget territorium og eksklusiv rett til å utøve jurisdiksjon der, og at den er uavhengig av andre stater innenfor de rammer folkeretten setter”.¹⁸

Da FN ble dannet etter andre verdenskrig var det fordi det internasjonale samfunn var enig om behovet for en organisasjon som arbeidet for å hindre krig og beskytte individenes rettigheter. Dette ansvaret falt på FN og er nedfelt i FN-pakten artikkel 1.¹⁹ På dette tidspunkt etter krigen stod suvereniteten til statene i fokus. Dette skulle ivaretas ved at FN hadde virkemiddel til rådighet.

Selv om ”alle stater er suverene og ikke underkastet noen annen vilje enn sin egen”, så finnes det noen unntak. Staten kan si fra seg deler av suvereniteten gjennom samarbeid med internasjonale organisasjoner, som da kan utøve tvangsmakt ovenfor stater innenfor avtaler og traktater som er inngått med statene. Alle staters suverenitet har også blitt svekket på grunn av utvikling av internasjonal sedvane.²⁰

Det er i stor grad suverenitetsprinsippet som skiller folkeretten fra de nasjonale rettssysteme-

¹⁵ Ruud 2011, s.190

¹⁶ Innføring i folkerett, Morten Ruud og Geir Ulfstein, 4.utgave, universitetsforlaget s.21

¹⁷ FN-pakten artikkel 2(1)

¹⁸ jusleksikon, Jon Gisle, 4.utgave, 2010, kunnskapsforlaget s.400

¹⁹ Ruud s.205

²⁰ Ibid. s.22

ne. Den nasjonale rett bygger på at det eksisterer en statsmakt, med kompetanse og maktmidler til å tvinge gjennom sin vilje.²¹ Suverenitetsprinsippet har blitt kraftig utfordret den siste tiden, og har tradisjonelt blitt brukt som argument mot humanitære intervensjoner.

2.2 Artikkel 1

Artikkel 1 i FN-pakten sier at ”The Purposes of the United Nations are: To maintain international peace and security, and to that end: to take effective collective measures for the prevention and removal of threats to the peace, and for the suppression of acts of aggression or other breaches of the peace, and to bring about by peaceful means, and in conformity with the principles of justice and international law, adjustment or settlement of international disputes or situations which might lead to a breach of the peace.”²²

Dette er FNs formålsparagraf. Allerede i første setning står det at formålet med av FN er å opprettholde internasjonal fred og sikkerhet. Ut i fra ordlyden ”to take effective collective measures of acts of aggression or other breaches of the peace” er det FNs rolle å iverksette tiltak mot brudd på fred og sikkerhet. Med ”Collective measures” menes det at medlemslandene skal samarbeide om tiltak mot det som truer freden og sikkerheten.

Formålsparagrafen kan jf Wien-konvensjonen anvendes for å tolke de andre paragrafer i FN-pakten, da en ser de andre artiklene i lys av formålet med traktaten.

2.3 Artikkel 2 (4)

En av de mest grunnleggende reglene i folkeretten er at et land ikke skal angripe et annet land dersom ikke landet eller dets allierte blir angrepet først. Det første forsøk på traktatfesting av begrensninger i statenes rett til bruk av makt ble gjort ved fredskonferansen i Haag (1907). Det ble derimot ikke noe absolutt forbud. Folkeforbundspakten fra 1919 inneholdt heller ikke noe absolutt forbud mot krig. Det første generelle forbud mot bruk av krig som middel til løsningen av konflikter finner vi i Briand-Kellogg-pakten av 27. august 1928, og mange ser på

²¹ Ruud, s.21

²² FN-pakten artikkel 1

den som gjeldende sedvane.²³

FN-pakten artikkel 2 (4) gir forbud mot bruk av væpnet makt eller trusler om bruk av væpnet makt mot andre staters territoriale integritet eller politiske uavhengighet .

Artikkel 2 (4) sier at "All members shall refrain in their international relations from the threat or use of force against the territorial integrity or political independence of any state, or in any other manner inconsistent with the Purpose of the United Nations."²⁴

Artikkel 2 (4) oppstiller forbud om bruk av makt, men også trusler om bruk av makt mot andre staters territoriale og politiske integritet. Dette forbudet gjelder ikke dersom makt blir brukt som selvforsvar etter artikkel 51. Det er derimot vanskelig å tenke seg tilfeller der maktbruk ikke vil stride mot en stats statens territoriale integritet eller politisk uavhengighet.²⁵

Maktforbudet får anvendelse dersom stater går til humanitær intervensjon uten mandat fra sikkerhetsrådet. Selv om FN-pakten bare binder land som har undertegnet den, er det bred enighet om at bestemmelsen er å regne som folkerettslig sedvane, og binder også stater som ikke er medlem av FN. Dette ble også slått fast av ICJ i Nicaragua-saken (1986).²⁶

Artikkel 2 (4) må leses sammen med de øvrige bestemmelsene i FN-pakten. Særlig artikkel 2 (3) som forplikter medlemslandene å løse konflikter med fredelige midler, slik at fred, sikkerhet og rettferdighet ikke skal komme i fare.²⁷

Det er viktig å understreke at forbudet i artikkel 2 (4) er slått fast som folkerettslig sedvane. Folkerettslig sedvaner er bindende for alle stater, i motsetning til traktater som bare er bindende for de som undertegner. Maktforbudet er da bindende for alle stater, ikke bare FNs medlemsland.²⁸

²³ Ruud s.192

²⁴ FN-pakten artikkel 2 (4)

²⁵ Ruud, 2011, s.194

²⁶ Ibid. s.193

²⁷ Ibid. s.194

²⁸ Ibid. s.193

2.4 Artikkel 2 (7)

Et av de mest grunnleggende prinsippene i folkeretten er forbudet mot å blande seg i en annen stats indre anliggender. Dette kan utledes direkte fra suverenitetsprinsippet.²⁹ FN-pakten er bygget opp der artikkel 1 gir uttrykk for medlemslandenes felles mål, og artikkel 2 viser hvordan målene skal bli nådd. Med plassering i artikkel 2, spiller intervensjonsforbudet en viktig rolle for hvordan FN kan opptre for å nå sine mål.³⁰

Forbudet er kodifisert i FN-pakten artikkel 2 (7). “Nothing contained in the present Charter shall authorize the United Nations to intervene in matters which are essentially within the domestic jurisdiction of any state or shall require the Members to submit such matters to settlement under the present Charter; but this principle shall not prejudice the application of enforcement measures under Chapter VII.”³¹

Intervensjonsforbudet går lenger enn bare til bruk av makt. Forbudet omfatter ulike former for tvang og innblanding i saker som angår statens interne anliggender. Beskyttelse av menneskerettighetene er av internasjonal interesse, og kan ikke anses som interne forhold.³² Hva som anses å ligge innenfor statens jurisdiksjon har også endret seg som følge av et økende fokus på menneskerettighetene.

Det finnes noen holdepunkter på hvor grensen mellom legitim påvirkning og illegitim innblanding går. Haagdomstolen fastslo i 1948 at minerydding i albansk farvann foretatt av britene, krenket Albanias suverenitet. Mangel på internasjonale mekanismer og den albanske regjeringens pliktforsømmelse gav ikke britene rett til mineryddingen. I Nicaragua-saken i 1986 bekreftet domstolen forbudet mot intervensjon som sedvanerett.³³

Respekten for staters suverenitet har tradisjonelt veid tungt når det vurderes å gripe inn i et land, og veier spesielt tungt når det er tale om å gripe inn militært. I nyere konflikter som i Kosovo og Darfur har det blitt stadig viktigere å ta hensyn til individenes sikkerhet og rettigheter, og det internasjonale samfunns felles ansvar for å beskytte mot overtredelser av menneskerettighetene.

²⁹ Ruud 2011 s.190

³⁰ Til krig for menneskerettighetene, Vidar Helgesen, s.14

³¹ FN-pakten artikkel 2 (7)

³² Ruud 2011 s. 191

³³ Til krig for menneskerettighetene, Vidar Helgesen s.18

2.5 Artikkel 39

Artikkel 39 sier at Sikkerhetsrådet skal avgjøre når det foreligger trussel mot internasjonal fred og sikkerhet: “The Security Council shall determine the existence of any threat to the peace, breach of the peace, or act of aggression and shall make recommendations, or decide what measures shall be taken in accordance with Articles 41 and 42, to maintain or restore international peace and security.”³⁴

Sikkerhetsrådet har kompetanse til å vedta tiltak for å opprettholde internasjonal fred og sikkerhet. Den naturlige språklige forståelsen av “shall determine” i artikkel 39 er at sikkerhetsrådet skal bestemme når det er “threat to the peace”. Sikkerhetsrådet må bruke skjønnsutøvelse når de skal bestemme hva som er en trussel mot freden. Sikkerhetsrådet har uttalt i forbindelse med “brudd på fred”: “The absence of war and military conflicts amongst States does not in itself ensure international peace and security. The non-military sources of instability in the economic, social, humanitarian and ecological fields have become threats to the peace and security”.³⁵

“Trussel for freden” reiser spørsmål om hva som ligger i begrepet *fred*. Det opereres med fred i ulike kontekster i FN-pakten. Etter artikkel 1(2) omfatter FNs oppgaver for å skape fred blant annet å skape og bidra til vennskapelige forhold mellom alle statene. I henhold til art.55 er respekt for menneskerettigheter og frihet ansett som å være med å skape fred. Begrepet fred i art.39 samsvarer med fred i artikkel 1(1), som er noe snevrere. Det var fred som i fravær av militære konflikter mellom stater, som var bakgrunn for FN-pakten kapittel VII.³⁶

Å bedømme hva som utgjør en trussel derimot, gir også rom for å skjønn. Å bestemme at trusselen foreligger, trenger ikke å bety at trusselen har forekommet, men at forhold peker på at freden kan bli brutt. Det må tolkes som at situasjonen er nær, og kan skje i nær fremtid.³⁷

³⁴ FN-pakten artikkel 39

³⁵ Security Council Summit Statement Concerning the Council's Responsibility in the Maintenance of International Peace and Security, 47 UN SCOR (3046th mtg) UN Doc S/23500 (1992) Refert i Just War or Just Peace av Simon Chesterman.

³⁶ Til krig for menneskerettighetene, Vidar Helgesen, s. 34

³⁷ Ibid.

2.6 Artikkel 40

Artikkel 40 sier at: “In order to prevent an aggravation of the situation, the Security Council may, before making the recommendations or deciding upon the measures provided for in Article 39, call upon the parties concerned to comply with such provisional measures as it deems necessary or desirable. Such provisional measures shall be without prejudice to the rights, claims, or position of the parties concerned. The Security Council shall duly take account of failure to comply with such provisional measures.”³⁸

Denne artikkelen handler ikke om bruk av militær makt, men gir adgang til å fastsette midlertidige tiltak før det blir vedtatt anbefalinger eller vedtak, for å forhindre forverring av situasjoner. Det kan være snakk om fordømmelse og krav om opphør av krenkelsene. Et eksempel på slikt tiltak er Sikkerhetsrådets resolusjon 660 (1990) som fordømte Iraks invasjon av Kuwait. Resolusjonen krevde også at Irak trakk ut sine styrker fra Kuwait, og at partene gikk inn i forhandlinger for å løse konflikten.³⁹

2.7 Artikkel 41

Tiltak som ikke innebærer bruk av militær makt utledes av artikkel 41. Der står det at: “The Security Council may decide what measures not involving the use of armed force are to be employed to give effect to its decisions, and it may call upon the Members of the United Nations to apply such measures. These may include complete or partial interruption of economic relations and of rail, sea, air, postal, telegraphic, radio, and other means of communication, and the severance of diplomatic relations.”⁴⁰

Etter artikkel 41 kan Sikkerhetsrådet beslutte tiltak som ikke innebærer bruk av væpnet makt (Use of armed force) dersom vilkårene i artikkel 39 er oppfylt. Bruk av “armed force” kan først skje etter artikkel 42 dersom tiltakene etter artikkel 41 visere seg å ikke være tilstrekkelig. Målet er alltid å løse konflikter med fredelige midler, dersom det lar seg gjøre.

Artikkel 41 gir en ikke-uttømmende oppregning på tiltak som kan iverksettes, for eksempel økonomisk, kommunikasjonsmessig og diplomatisk boikott. Det vanlige er bruk er ulike former for handelsboikott. Eksempler på at slike tiltak er de økonomiske sanksjonene mot Sør-

³⁸ FN-pakten artikkel 40

³⁹ Ruud, s. 215

⁴⁰ FN-pakten artikkel 41

Rhodesia og våpenembargoen mot Sør-Afrika for å bekjempe apartheid og regimets bruk av vold.⁴¹ Sikkerhetsrådets vedtok mange virkemidler mot Libyas leder Gaddafi i 2011. Det ble vedtatt en flyforbudssone, våpenembargo og frysing av midler knyttet til myndighetene eller myndighetspersoner.⁴²

2.8 Artikkel 42

Artikkel 42 er hjemmelen for intervensjon med bruk av militære midler. Den sier at: “Should the Security Council consider that measures provided for in Article 41 would be inadequate or have proved to be inadequate, it may take such action by air, sea, or land forces as may be necessary to maintain or restore international peace and security. Such action may include demonstrations, blockade, and other operations by air, sea, or land forces of Members of the United Nations.”⁴³

Etter artikkel 42 kan det treffes vedtak om bruk av væpnet makt “I luften, sjøen og land for å opprettholde eller gjenopprette internasjonal fred og sikkerhet”. For at artikkel 42 skal anvendes, må tiltak etter artikkel 41 vist seg å ikke være tilstrekkelig eller sikkerhetsrådet mener det ikke er tilstrekkelig med tiltak uten væpnet makt. Det er ikke noe krav om at tiltak må ha blitt iverksatt dersom sikkerhetsrådet mener at sanksjoner uten militær makt ikke er tilstrekkelig.

Det følger også begrensninger av artikkel 42. Den autoriserer bruk av militære midler av luft-, sjø- og bakkestyrker “action by air, sea or land”, men det kan ikke bli autorisert bruk av for eksempel masseødelegelsesvåpen.

Et vedtak etter denne artikkelen vil innebære brudd på FN-paktens forbud om bruk av makt og intervensjonsforbudet. Dette vil ha stort innvirkning på en stats politiske og territoriale integritet, men dersom “trussel eller brudd på freden” i artikkel 39 tolkes som at det foreligger trussel mot freden, vil suvereniteten gå på bekostning av å forsøke å skape fred.

Vi kan se i artiklene ovenfor at det ikke er objektive kriterier som skal oppfylles, men at det baserer seg på Sikkerhetsrådets skjønn om det skal gjennomføres humanitær intervensjon. En må selvsagt være litt kritisk til hvor vid tolkning som kan aksepteres, slik at FN ikke autorise-

⁴¹ Ruud, s. 215

⁴² Ibid. s. 216

⁴³ FN-pakten artikkel 42

rer maktbruk der det er muligheter for å løse konflikter ved bruk av andre midler.

3 Sikkerhetsrådet og humanitære kriser

3.1 Sikkerhetsrådets kompetanse

Sikkerhetsrådet er det organet i FN som har hovedansvaret for fred og sikkerhet. FN-pakten artikkel 24 (1) “In order to ensure prompt and effective action by the United Nations, its Members confer on the Security Council primary responsibility for the maintenance of international peace and security, and agree that in carrying out its duties under this responsibility the Security Council acts on their behalf.”⁴⁴ Sikkerhetsrådet har derfor en mer avgrenset saklig kompetanse enn generalforsamlingen, ved at det bare har hovedansvaret for fred og sikkerhet.⁴⁵

“Sikkerhetsrådet skal fastslå; om det foreligger noen trussel mot freden, fredsbrudd eller angrepshandling, og skal vedta anbefalinger eller gjøre vedtak om hvilke tiltak som skal treffes i henhold til artiklene 41 og 42 for å opprettholde eller gjenopprette internasjonal fred og sikkerhet.”⁴⁶

Kompetansen til sikkerhetsrådet er begrenset til saker om trussel mot fred, brudd på fred eller aggresjonshandling. Sikkerhetsrådet kan da ikke aksjonere etter kapittel VII dersom det for eksempel er snakk om omfattende inngrep i naturen. Dersom sikkerhetsrådet finner at en situasjon oppfyller vilkårene i artikkel 39, kan de med hjemmel i artikkel 41 iverksette tiltak uten bruk av militær makt for å gjenopprette fred eller etter artikkel 42 ved bruk av militær makt dersom tiltak etter artikkel 41 ikke er tilstrekkelig.

Sikkerhetsrådet kan vedta anbefalinger slik som generalforsamlingen, men Sikkerhetsrådet kan også treffe vedtak som er bindende for alle medlemsstater (jf. art. 25) og tvangstiltak etter kap VII.⁴⁷

Sikkerhetsrådet består av 15 medlemsland (jf. artikkel 23), der det er fem faste land med veto rett (jf. artikkel 27), Kina, Russland, England, Frankrike og USA, og ti medlemsland som

⁴⁴ FN-pakten artikkel 24 (1)

⁴⁵ Ruud, 2011, s. 213

⁴⁶ FN-pakten artikkel 39

⁴⁷ Ruud, 2011, s213

velges for en periode på 2 år.⁴⁸ Ordlyden i artikkel 27 (3) tilsier at de fem faste medlemmene må positivt ha stemt for et vedtak skal være gyldig. Det er derimot utviklet seg en langvarig praksis at vedtak kan fattes selv om de fem faste landene med veto-rett avholder seg fra å stemme.⁴⁹

Det kan imidlertid oppstå situasjoner der sikkerhetsrådet kan bli handlingslammet. Dersom et av de 5 faste landene i Sikkerhetsrådet legger ned veto mot å vedta resolusjoner, kan Sikkerhetsrådet risikere å sitte uten muligheter for å handle. For eksempel, slik situasjonen i Syria er. Kina og Russland har brukt veto-retten når det har blitt stemt over sanksjoner mot Syria.⁵⁰

3.2 Sikkerhetsrådets praksis

3.2.1 Kongo

Operasjonen i Kongo var på det tidspunktet (1960-64) den største operasjonen igangsatt av FN. Den var også den mest skadende for FN med tap av mange liv.⁵¹

Dette skjedde grunnet den belgiske invasjonen av Kongo i 1960, som hadde blitt selvstendig fra Belgia samme år. Natten mellom 5. og 6.juli ble det opprør i Kongo, hovedsakelig i Katanga-provinsen rettet mot Belgia og Europeiske land. Europeiske innbyggere startet 7.juli å flykte til nabolandene. Samme dag annonserte Belgia at forsterkninger ble sendt til Kongo.⁵²

Kongolesiske myndigheter ba FN om militær assistanse. Belgia svarte med at grunnen til de belgiske troppene var "the sole purpose of ensuring the safety of European and other members of the population and of protecting human lives in general".⁵³

Sikkerhetsrådet vedtok å sende "UN Operation in Congo" (ONUC), som på det meste omfattet 20000 mann. Dette var en fredsbevarende styrke som bare kunne bruke makt til selvforsvar. ONUCs oppgave var å hjelpe den kongolesiske regjeringen med å opprettholde lov og orden og senere være med å sikre tilbaketrekning av belgiske styrker, som kjempet på opprø-

⁴⁸ Ibid. s. 211

⁴⁹ Ruud, 2011, s.212

⁵⁰ <http://www.fn.no/Aktuelt/Nyheter/Nyhetsarkiv/FN-systemet/Bakgrunn-Russland-og-Kinas-veto>

⁵¹ Humanitarian intervention and the united nations, Norrie MacQueen s.216.

⁵² Just war or just peace, Chesterman s.65

⁵³ Chesterman. s.66

rernes side.⁵⁴

Da regjeringen og de nasjonale styrkene brøt sammen, måtte oppgavene til ONUC utøve politi- og sikkerhetsfunksjoner og etablere soner for å beskytte personer som var utsatt for angrep. Situasjonen i Kongo er det eneste tilfelle før 1991 FN har gitt fysisk beskyttelse mot menneskerettighetsangrep.⁵⁵

Da Sikkerhetsrådet vedtok resolusjon 161 i 1961, ble ONUC bedt om å ta alle nødvendige grep for å hindre borgerkrig, inkludert å hindre militære operasjoner og konfrontasjoner mellom partene. Resolusjon 161 gav mandat til å bruke makt som siste alternativ, dersom det ble nødvendig. Resolusjon 169 (1961) gav ONUC autoritet til å utvise militært personell som ikke var underlagt FN og hindre dem i å komme tilbake til Kongo.⁵⁶

Maktbruk fra ONUC ble rettferdiggjort som selvforsvar. Selv om maktbruket ble legitimert som selvforsvar, kan det ikke sees bort i fra at prinsippet om fredsbevarende operasjoner ble strukket ut over det som kan kalles selvforsvar. Spesielt da ONUC gikk inn å bekjempet opprørsstyrkene i Katanga-provinsen. Det ble heller aldri avklart om maktbruk ved bruk av militære midler var nødvendig av hensyn til internasjonal fred og sikkerhet. Siden Kongolesiske myndigheter tillot operasjonen, gjør det at det ikke aktuelt å kategorisere dette som en humanitær intervensjon. Den var også mer enn bare fredsbevarende, med politisk formål å bevare den territoriale integriteten til Kongo.⁵⁷

3.2.2 Sør-Afrika

På 1950- og 1960-tallet førte Sør-Afrika et regime, kalt apartheid. Den fargede delen av befolkningen ble diskriminert og menneskerettighetene ble krenket. Gjennom 60- og 70-tallet økte presset på FN for å gripe inn.⁵⁸

I 1962 vedtok FN resolusjon 1761 som innebar økonomisk og diplomatisk boikott av apartheidstyret. Dette vedtaket ble ikke fulgt opp av USA, Storbritannia og Frankrike, som var Sør-

⁵⁴ Til krig for menneskerettighetene, Vidar Helgesen s.48

⁵⁵ Ibid. s.48

⁵⁶ Ibid. s.49

⁵⁷ Ibid. s.49

⁵⁸ Humanitarian intervention and the united nations, Norrie MacQueen, s.96

Afrikas viktigste handelspartnere.⁵⁹ Da resolusjon 181 ble vedtatt i 1963, ble det fastslått at apartheid var i strid med FN-paktens prinsipper, og at situasjonen i Sør-Afrika ”is seriously disturbing international peace and security”.⁶⁰

I ICJs rådgivende uttalelser i 1971 i Namibia-saken karakteriserte Domstolen det som en grov krenkelse av folkeretten at Sør-Afrika ville innføre apartheid-systemet i Sørvest-Afrika.⁶¹

I 1977 ble resolusjon 418 vedtatt om våpenembargo, og Sikkerhetsrådet karakteriserte situasjonen som en ”threat to international peace and security”.⁶² Resolusjonen som ble enstemmig vedtatt henviste eksplisitt til kapittel VII som hjemmel for et vedtak om en bindende våpenembargo.⁶³ Det var kombinasjonen av apartheidsystemet, aggresjon mot nabolandene og importen av krigsmateriell som utgjorde trussel mot freden.⁶⁴

Det var på grunn av interne forhold at Sikkerhetsrådet bedømte situasjonen i Sør-Afrika som en trussel mot internasjonal fred og sikkerhet. FN snakket aldri om å bruke militær makt. Det kommer derfor litt utenfor spørsmålet om humanitær intervensjon. Det er likevel relevant for å se hvilken rekkevidde kap VII har, og hvilke situasjoner som Sikkerhetsrådet karakteriserer som trussel mot internasjonal fred og sikkerhet. Spørsmålet i Sør-Afrika må ses i lys av den plass rasediskriminering hadde fra starten og frem til 1990-tallet. I situasjoner med menneskerettighetsovergrep klarte ikke Sikkerhetsrådet å handle. Goodrich, Hambro og Simons skrev i en vurdering av FN etter 20 år: ”instead of an organization concerned with respect for all human rights everywhere, we have one almost wholly preoccupied with the elimination of racial discrimination”. Apartheid i Sør-Afrika kan på denne bakgrunn ikke tilskrives noen presensverdi.⁶⁵

⁵⁹ <http://www.fn.no/Aktuelt/Kronikker/Skal-vi-vente-paa-Sikkerhetsraadet>

⁶⁰ Til krig for menneskerettighetene, Vidar Helgesen s.52

⁶¹ ICJs uttalelser i Namibia-saken

⁶² Sikkerhetsrådets resolusjon 418

⁶³ Ibid

⁶⁴ Ibid

⁶⁵ Vidar Helgesen s.54

3.2.3 Sør-Rhodesia

Første gang Sikkerhetsrådet brukte økonomiske sanksjoner etter artikkel 41 var mot Rhodesia (nå byttet navn til Zimbabwe) etter Smith-regjeringen ulovlig erklærte uavhengighet fra Storbritannia i 1965 for å etablere et hvitt minoritetsstyret.⁶⁶

Sikkerhetsrådet fordømte uavhengighetserklæringen og erklærte den som folkerettslig ugyldig i resolusjon 217 (1965) og samtidig fastslo at situasjonens ”continuance in time constitutes a threat to international peace and security”.⁶⁷

I likhet med apartheid, var dette svært diskriminerende og det ledet til alvorlige brudd på menneskerettighetene. Sikkerhetsrådet satte derfor ut et embargo (forbud mot å gjøre handel med) på rå-materiale, olje og våpen i resolusjon 232, som eksplisitt viste til at Sikkerhetsrådet handlet i samsvar med artikkel 39 og 41.⁶⁸

I 1968 ble mer omfattende handelsforbud mot Rhodesia satt i verk i resolusjon 253, som fastslo at Sikkerhetsrådet handlet i samsvar med kapittel V11. Sikkerhetsrådet foretok en vid tolkning av ”threat to international peace and security” i artikkel 39. I de første resolusjonene mot Rhodesia ble det sagt at situasjonen som var et resultat av en uavhengighets-proklamerings av en illegal myndighet var ”extremely grave and its continuance constituted a threat to international peace and security”.⁶⁹

Sikkerhetsrådet autoriserte at bare Storbritannia fikk bruke militær makt.⁷⁰ Resultatet av resolusjonene og dens presedensverdi må ikke tillegges for mye vekt. Det ble bare autorisert bruk av makt til Storbritannia, selv om landet hadde myndighet i landet fra kolonitiden. Dette satte en grense for hvordan andre land kunne handle med bakgrunn i resolusjonen. Det er uansett resolusjoner som bør å nevnes, da det viser at det internasjonale samfunn reagerer.

Selv om det ikke er snakk om noen presedensverdi for kollektiv humanitær intervensjon, var det andre forhold ved situasjonen i Sør-Rhodesia som kan vurderes som nytt: Kollektiv ikke-ankjennelse. FN anerkjente ikke Sør-Rhodesia og bestemte seg for å ikke gi det noen rettigheter etter folkeretten, det til tross for at de tre klassiske kjennetegn på at en stat var til stede.⁷¹

⁶⁶ International law and the use of force, Gray s.256

⁶⁷ Til krig for menneskerettighetene, Vidar Helgesen, s.49

⁶⁸ Sikkerhetsrådets resolusjon 232

⁶⁹ International law and the use of force, Gray s.257

⁷⁰ Ibid. s.257

⁷¹ Til krig for menneskerettighetene, Vidar Helgesen s.52

3.2.4 Liberia

Konflikten startet sent i 1989, da den tidligere ministeren Charles Taylor organiserte en opprørsgruppe i Cote d'Ivoire og invaderte Liberia i forsøk på å avsette president Samuel Doe, som hadde kommet til makten etter et kupp ti år tidligere. Borgerkrig brøt raskt ut mellom Taylors National Patriotic Front of Liberia (NPFL) og Does bevæpnet hær, AFL. (Armed Force of Liberia). Dette førte da til at 60 % av Liberias befolkning ble drevet fra hjemmene sine og på flukt. USA lanserte en operasjon for å evakuere egne og utenlandske innbyggere, men gjorde ingenting for å bedre situasjonen rundt borgerkrigen av frykt for at konflikten skulle eskalere.⁷²

Da FN ikke reagerte, tok the Economic Community of West African States (ECOWAS) å forlangte våpenhvile øyeblikkelig, og opprettet ECOMOG med formålet å opprettholde freden og se til at våpenhvilen ble overholdt av alle parter.⁷³

Sikkerhetsrådet involverte seg ikke før i januar 1991, 5 måneder etter ECOMOG gikk inn. Intervensjonen hadde ført til våpenhvile og presidenten av Sikkerhetsrådet roste ECOWAS innsats for fred i Liberia, og oppfordret alle parter i konflikten til å respektere våpenhvileavtalen. Det var først i november 1992 at Sikkerhetsrådet sa at "deterioration of the situation in Liberia constitutes a threat to international peace and security, particularly in West Africa as a whole" Det ble spekulert i resolusjon 788 (1992) om det var ECOMOG sin involvering som omskapte situasjonen til en "international" trussel.⁷⁴

ECOWAS-intervensjonen i Liberia mellom 1990 og 1997 ble sett på som en suksess, da det de hjalp å få i gang en våpenhvile og sikre politisk enighet. Intervensjon fra FN viste seg nødvendig for å sikre fredsprosessen mellom alle partene.⁷⁵

For å kunne opprettholde alle freds-operasjoner, ble det av finansielle grunner opprettet et fond til hjelp. Det ble etter operasjonen stilt spørsmål om intervensjonen hadde en presendes-verdi for fremtidige regionale konflikter⁷⁶ Den juridiske begrunnelsen for intervensjonen er uklar, siden det er snakk om mer enn en fredsbevarende operasjon.⁷⁷

⁷² Just War or Just Peace, Simon Chesterman, s.135

⁷³ Ibid. s.135

⁷⁴ Ibid. s.136

⁷⁵ International Law and the Use of Force, Gray s.406.

⁷⁶ Ibid. s.407

⁷⁷ Just War or Just Peace, Simon Chesterman, s.136

3.2.5 Nord-Irak

Etter Iraks nederlag i gulfkrigen i 1991, ble det opprør i flere områder i Irak på grunn av Saddam Hussein og hans regime. I de kurdiske områdene i Nord-Irak kom flere av de største opprørene. Disse ble slått ned på av den irakiske hæren, og det er beregnet at rundt to millioner kurdere måtte flykte.⁷⁸

Resolusjon 688 ble vedtatt 5.april (1991) av Sikkerhetsrådet, der de fordømte undertrykkingen av sivilbefolkningen i Irak, og spesielt behandlingen av kurdere. Resolusjonen fastslo at konsekvensene av undertrykkingen var en trussel for internasjonal fred og sikkerhet i regionen.⁷⁹

I samme tidsrom ble det lansert et forslag om å opprette sikkerhetssoner for kurdere i den nordlige delen av Irak, som militære styrke skulle beskytte. Dette forslaget fikk internasjonal støtte, og 17.april valgte USA, Frankrike og England å etablere leirer for kurdiske flyktninger og sikre dem humanitære bistand. USA, Frankrike og England etablerte en sikkerhetssone ved grensen til Irak, nord i landet. Operasjonen gikk under navnet "Operation Provide Comfort". FN jobbet med en plan for å sikre humanitære forsyninger til Irak, slik det ble vedtatt i resolusjon 688. 18.april gikk FN inn en avtale med Irak om å stasjonere humanitært FN-personell over hele landet. Det ble også en måned senere inngått avtale om at FN fikk stasjonere 500 politifolk i Irak.⁸⁰

Det er delte meninger om Sikkerhetsrådet hadde myndighet til å vedta resolusjon 688. Kina og India valgte å ikke stemme siden resolusjonen berørte både interne og eksterne forhold. Kina mente at konflikten hadde internasjonale aspekter ved seg, men artikkel 2(7) forhindret Sikkerhetsrådet å handle. India mente at situasjonen ikke var et spørsmål om fred og sikkerhet, og måtte overlates til det organet i FN som hadde kompetanse til å behandle saker om menneskerettigheter.⁸¹

Sikkerhetsrådet anså seg kompetent til å ta opp menneskerettighetsovergrep som har internasjonale konsekvenser, også når årsakene er interne. Det er ikke første gangen, da en ser på situasjonen som utspilte seg i Sør-Rhodesia og Sør-Afrika. Men fordi tidligere bruk er begrenset til apartheid, tok Sikkerhetsrådet et skritt videre ved utviklingen av begrepet "trussel

⁷⁸ Til krig for menneskerettighetene, Vidar Helgsen, s.55

⁷⁹ Ibid. s.56

⁸⁰ Ibid.

⁸¹ Til krig for menneskerettighetene, Vidar Helgsen, s.60

mot internasjonal fred og sikkerhet”.⁸²

Spørsmålet om presedens-verdien av resolusjon 688 er delt i to. Først må det besvares om interne menneskerettighetsovergrep utgjør en trussel mot internasjonal fred og sikkerhet. Selv om hendelsene var vesentlig interne, karakteriserte resolusjon 688 situasjonen i Nord-Irak som en trussel mot fred og sikkerhet. Situasjonen i Nord-Irak representerer også noe nytt, da det er første gang en flyktningsituasjon har gått under betegnelsen trussel mot internasjonal fred og sikkerhet. I resolusjon 688 ble det ikke eksplisitt vist til artikkel 39. Det er også den Sikkerhetsrådet kan bestemme at det foreligger trussel mot freden og sikkerhet. Det ble ikke i alminnelighet vist til kapittel VII heller.⁸³

Konklusjonen blir at resolusjon 688 ikke har presedensverdi for at Sikkerhetsrådet ser grove og alvorlige brudd på menneskerettighetene som trussel mot freden når det foregår internt i en stat. Det kan derimot utgjøre en trussel mot fred og sikkerhet når konsekvensene blir store.⁸⁴

Neste spørsmål blir om resolusjonene i Nord-Irak skapte presedens for humanitær intervensjon. Flere folkerettsjurister mener at resolusjon 688 autoriserer en humanitær intervensjon. Resolusjonene viste at det ikke var rent internt anliggende, og den fikk internasjonal aksept. Kurderlederen Masoud Barzanis uttalelser viser at intervensjonen var på rent humanitært grunnlag da han sa at: ” Western involvement in April was just for humanitarian reasons. We have seen no political commitment.”⁸⁵ Jeg vurderer det som en humanitær intervensjon som kan brukes som presedens. Eneste som kan trekke ned presedensverdien av resolusjonene er avtale med Irak om utplassering av humanitært personell som taler mot den tradisjonelle forståelsen av humanitær intervensjon.

3.2.6 Haiti

President Jean-Bertrand Aristide, som ble valgt på demokratisk vis, ble styrtet 30.september 1991. The Organization of American States (OAS) var raskt ute å fordømte kuppet, og foreslo illeggelse av diplomatiske og senere økonomiske sanksjoner fra deres medlemmer.⁸⁶

⁸² Helgesen, s.61

⁸³ Ibid. s.70

⁸⁴ Ibid. s.71

⁸⁵ Ibid. s.136

⁸⁶ Chesterman, s.152

Sikkerhetsrådet var i starten skeptisk til å innføre sanksjoner mot Haiti, først og fremst fordi Kina var bekymret over at Sikkerhetsrådet skulle øke sitt engasjement i det som tradisjonelt ble sett på som saker liggende innenfor staters jurisdiksjon. Generalforsamlingen på den andre siden karakteriserte situasjonen på Haiti som uakseptabel og fordømte ”the illegal replacement of the constitutional President of Haiti”.⁸⁷

Da Haitis militærdiktator nektet å sette inn Aristide inn igjen som president, samt forfølgelse av tilhengerne hans, vedtok Sikkerhetsrådet resolusjon 841 om økonomisk embargo i juni 1993. Resolusjonen uttrykte at situasjonen i regionen utgjorde en trussel mot internasjonal fred og sikkerhet, og det siktes også til situasjonen for befolkningen og den økte flykningsstrømmen til de nærliggende landene.⁸⁸

29.juli 1994, 3 år etter statskuppet, forespurte Aristide-regjeringen som levde i eksil, at det internasjonale samfunn tok affære. To dager senere vedtok Sikkerhetsrådet resolusjon 940 (1994) med henvisning til kapittel VII, som autoriserte en multinasjonal koalisjon mot det militære regimet. Resolusjonen åpnet for bruk av “all necessary means to facilitate the departure from Haiti of the military leadership”. 17000 amerikanske soldater ble utplassert på Haiti, og 15.oktober 1994 returnerte Aristide til Port-au-Prince.⁸⁹

Det har i ettertid vært stilt spørsmål om situasjonen på Haiti faktisk var en trussel mot internasjonal fred og sikkerhet. Resolusjon 940 var enestående, siden den autoriserte bruk av makt for å fjerne et regimet for deretter å sette inn et annet.⁹⁰

Da Sikkerhetsrådet brakte situasjonen inn under kap VII første gang, da resolusjon 841 ble vedtatt, var de internasjonale implikasjonen uten betydning. Selv om tallet på flyktninger økte frem til vedtakelse av neste resolusjon (940), ble det ikke brukt som argumentasjon i resolusjonen. Et av argumentene mot at det kan karakteriseres som en humanitær intervensjon, er at den avsatte presidenten Aristide ba om sanksjoner, men ba også om en militær intervensjon.⁹¹

Selv om det forelå invitasjon fra myndighet de jure, ble det vedtatt av Sikkerhetsrådet en militær intervensjon som var rettet mot de som hadde makten de facto, og som ikke viste tegn til å ville gi den fra seg dersom noen grep inn. Det kan derfor ikke sies at det forelå noen invitasjon fra de som styrte landet.⁹²

Intervensjonen får ingen presedensverdi. Det foreligger derimot en likhet til konflikten i Sør-

⁸⁷ Ibid. s.152

⁸⁸ Ibid. s.152

⁸⁹ Ibid. s.155

⁹⁰ Ibid. s.151

⁹¹ Til krig for menneskerettighetene, Vidar Helgesen, s.119

⁹² Helgesen. s.122

Rhodesia som en kan merke seg. På Haiti og i Sør-Rhodesia praktiserte FN en kollektiv ikke- annerkjennelse av regimet. Trusselen mot freden og sikkerhet ble på Haiti og i Sør-Rhodesia begrunnet i brudd på selvbestemmelsen. Resolusjonene setter ingen presedens for fremtidig adgang til humanitær intervensjon, siden situasjonen var altfor spesiell, noe som også kommer frem i resolusjon 940.⁹³

3.2.7 Somalia

Konflikten i Somalia har en kompleks bakgrunn, der flere faktorer spiller inn. Det tradisjonelle klansystemet spiller fremdeles en viktig rolle i somalisk samfunnsstruktur. Denne strukturen har over en tid blitt ødelagt av kald krig, kolonitid, brutalt diktatur og borgerkrig.⁹⁴

Flere grupperinger gikk sammen for å styrte diktatoren i 1988 som hadde sittet ved makten siden 1969. Siad Barre, diktatoren, ble tvunget til å flykte. Forholdet mellom de forskjellige gruppene som hadde slått seg sammen for å kjempe mot diktatoren, utviklet seg til borgerkrig. Somalia stod uten noen fungerende regjering, politistyrke eller annen ordensmakt når ingen klarte å ta kontrollen. Først kamper mot Barre og deretter borgerkrig, førte til at et meget stort antall mennesker ble tvunget til å flykte og var i faresonen for de militære kampene som utspilte seg. Det resulterte i en sultkatastrofe våren 1992, som ble beskrevet som ”den største humanitære katastrofen i verden” av amerikanske medier.⁹⁵

Sikkerhetsrådet vedtok flere resolusjoner gjennom hele 1992. Vestlige land ønsket ikke å gripe inn, noe som resolusjonene bar preg av. Resolusjon 733 som ble vedtatt i 1992 kategoriserer situasjonen i Somalia som en trussel mot internasjonal fred og sikkerhet. Sikkerhetsrådet vedtok ikke bruk av militær makt, men vedtok våpenembargo mot landet.⁹⁶

Resolusjoner som ble vedtatt videre var preget av bekymring over situasjonen og var engstelig for hindringer som gjorde at levering av nødhjelp gikk saktere. Flere uttrykte seg også kritisk til at FN ikke hadde noen strategi for å gripe inn i Somalia, men også manglet vilje til å gripe inn.⁹⁷

FN vedtok resolusjon 751 i 1992, og opprettet den fredsbevarende styrken UNOSOM (United

⁹³ Ibid. s.125

⁹⁴ Ibid. s.88

⁹⁵ Ibid. s.88

⁹⁶ Ibid. s.89

⁹⁷ Helgesen. s.90

Nations Operation in Somalia). Resolusjon 751 karakteriserte situasjonen i likhet med tidligere resolusjoner at situasjonen i Somalia utgjorde en trussel mot internasjonal fred og sikkerhet. Selve staten Somalia utgjorde ikke noen direkte trussel mot sine naboland, men på grunn av den ustabile politiske situasjonen i landet, kunne det store antall flyktninger destabilisere hele regionen.⁹⁸

Det tok ikke lang tid før det ble klart at UNOSOM ikke klarte oppgavene sine og de mål resolusjon 751 hadde satt. Da katastrofen forverret seg, økte mediepresset og USA ville gå inn med styrker, og opprettet UNITAF som ble navnet på den USA-ledende aksjonen. Oppgavene til UNITAF var å sikre viktige havner, forsyningsveier og forberede at det skulle komme en fredsbevarende styrke som skulle ta over.⁹⁹

Hensikten til Sikkerhetsrådet var at den USA-ledende styrken skulle erstattes av en fredsbevarende styrke. Da resolusjon 814 ble vedtatt i 1993, ble UNISOM II opprettet, som ble en av de største fredsbevarende operasjonene som har blitt gjennomført. Det var også den første som ble gjennomført med mandat til bruk av tvang uten samtykke fra noen av partene i landet.¹⁰⁰

UNOSOM II ble angrepet ved flere anledninger av styrkene til General Aideeds. Etter disse angrepene vedtok Sikkerhetsrådet resolusjon 837 som gav Generalsekretæren autorisasjon til å bruke alle midler mot dem som stod bak angrepene ved henvisning til resolusjon 814. Da det ikke lyktes å spore opp Aideed, kom det en nedtrapping, da Sikkerhetsrådet vedtok resolusjon 886.¹⁰¹

Det som skjedde videre var at flere og flere land trakk seg ut og stadige angrep fra somaliske grupper, førte til at UNISOM ble svekket. Forsøk på å diplomatisk forhandle frem våpenhvile lyktes ikke, og FN trakk ut sin styrke i 1995, og det har ikke vært noen fungerende regjering etterpå.¹⁰²

Da Sikkerhetsrådet autoriserte resolusjon 794, var det den første resolusjonen som har blitt vedtatt som autoriserte en stor militær intervensjon inne i et land grunnet den interne humanitære situasjonen uten samtykke eller invitasjon fra regjeringen. Slik sett er Somalia et eksempel på humanitær intervensjon.¹⁰³ Begrensningen i presedensverdien av resolusjonene er derimot at landet ikke hadde noen regjering eller nasjonal myndighet. Når det ikke var noen myndighet som hadde kontroll over statsmakten, var det heller ingen som håndhevet Somalias

⁹⁸ Ibid. s.90

⁹⁹ Ibid. s.94

¹⁰⁰ Ibid. s.94

¹⁰¹ Ibid. s.98

¹⁰² <http://www.fn.no/Tema/Menneskerettigheter/Brudd-paa-menneskerettighetene/Hvor-har-FN-grepet-inn>

¹⁰³ Til krig for menneskerettighetene, Vidar Helgesen s.98

statssuverenitet.¹⁰⁴

3.2.8 Rwanda

I 1994 skjedde det overgrep i Rwanda, hvor medlemmer av "hutuer" gikk til drap på den andre gruppen, "tutsiene", men også på de moderate hutuer. Det er beregnet at det i løpet av fire måneder ble drept over 800 000 i noe som må klart må betegnes som et folkemord.¹⁰⁵

FNs generalforsamling gav sikkerhetsrådet tre valg: En stor aksjon etter FN-pakten kapittel VII med styrke og kraft for å avverge massakrene, sende en lite gruppe (ca. 270) militær personell til å megle frem fred mellom partene, eller trekke seg helt ut. Sikkerhetsrådet valgte nummer to, og resolusjon 912 (1994) tillot UNAMIR (United Nations Assistance Mission for Rwanda) å forhandle frem våpenhvile, assistere i humanitære operasjoner og følge med på utviklingen.¹⁰⁶

Det var først i mai 1994 at sikkerhetsrådet autoriserte mer effektiv handlingsmetoder. I resolusjon 918 (1994) som utvidet UNAMIR sitt mandat til å autorisere og jobbe med sikkerhet for flyktninger og sivile.¹⁰⁷ Regjeringen i Frankrike tilbød å lede en væpnet aksjon med FN-mandat. Sikkerhetsrådet vedtok da resolusjon 929.¹⁰⁸ Operasjonen skulle være flernasjonal under fransk kommando, og være midlertidig inntil UNAMIR hadde fått nok styrke. Operasjonen hadde også rent humanitære formål. Mandatet ble gitt med henvisning til kap VII, men ikke til artikkel 42. Autorisasjonen gikk ut på å bruke alle nødvendige hjelpemiddel for å oppnå de humanitære målene som var satt i resolusjon 925.¹⁰⁹

Vurderingen av presedensverdien av intervensjonen i Rwanda må drøftes i forhold til om det var en vesentlig intern konflikt og om intervensjonen ble gjort på tvangsmessig grunnlag. Det er helt åpenbart at den interne menneskerettighetssituasjonen var grunnlaget for resolusjon 929, som uten tvil må regnes som folkemord. På spørsmålet om det forelå en trussel mot freden, kan det begrunnes med flyktningsituasjonen som økte dramatisk. Første gang karakteristikken ble gitt, hadde ikke flyktningsituasjonen eskalert til de høyder som det kom til å bli,

¹⁰⁴ Ibid. s.100

¹⁰⁵ Innføring i folkerett, Morten Ruud og Geir Ulfstein, 4.utgave, universitetsforlaget s.270

¹⁰⁶ Just War or Just Peace, Simon Chesterman, 2012 s.145

¹⁰⁷ International law and the use of force, Christine Gray, Oxford university press, s.293

¹⁰⁸ Til krig for menneskerettighetene, Vidar Helgesen s.104

¹⁰⁹ Til krig for menneskerettighetene, Vidar Helgesen s.105

men den var likevel stort, spesielt til zairske områder.¹¹⁰

Dersom vi setter det humanitære aspektet til siden, så kan det stilles spørsmål om dette var en humanitær intervensjon. Det faktum at Rwanda var medlem av Sikkerhetsrådet da resolusjon 929 ble vedtatt, og at de stemte for denne resolusjonen, taler mot at det forelå en humanitær intervensjon. Siden humanitær intervensjon tradisjonelt forstås som tvangsmessig intervensjon, utelukker det situasjoner der samtykke eller invitasjon foreligger fra det land som det skal interverneres i.¹¹¹ Så strengt tatt forelå det ikke noe intervensjon i ordets tradisjonelle forstand, siden Rwanda samtykket til at FN gav mandat til bruk av midler etter kap VII. Realistisk sett tyder derimot veldig mye at samtykke ikke hadde noen stor betydning når det skulle avgjøres om å gå til intervensjon eller ikke.¹¹²

3.2.9 Sierra Leone

Situasjonen i Sierra Leone hadde vært preget av borgerkrig siden konflikten i Liberia i 1991 hadde gått over grensen til Sierra Leone. I mai 1997 ble den nylig valgte regjeringen utsatt for statskupp av Armed Forces Revolutionary Committee (AFRC), Kuppet ble møtt med fiendtlighet både av de lokale og internasjonalt.¹¹³

ECOWAS hadde allerede en fredsbevarende styrke i området som viste vilje til å reversere kuppet. En uke senere autoriserte OAU (Organization for African Unity) ECOWAS til å ta i bruk militær makt for å sette inn igjen den valgte regjeringen¹¹⁴, og oppfordret naboene til Sierra Leone ”to take all necessary measures” for å få president Kabbah tilbake.¹¹⁵

8 oktober 1997 vedtok Sikkerhetsrådet enstemmig resolusjon 1132, der situasjonen i Sierra Leone ble sett på som en trussel mot internasjonal fred og sikkerhet. Resolusjonen krevde at den militære juntaen frasa seg makten for å sette den demokratisk valgte regjeringen inn igjen. For å oppnå dette målet, ble ECOWAS instruert etter kap VII til å kutte AFRC ut av all handel av krigsmateriell.¹¹⁶

¹¹⁰ Helgesen. s.107

¹¹¹ Ibid. s.109

¹¹² Ibid. s.111

¹¹³ Chesterman s.155

¹¹⁴ Ibid. s.155

¹¹⁵ Chesterman. s.156

¹¹⁶ Chesterman. s.156

Som med intervensjonen i Liberia, lå Sikkerhetsrådet på etterskudd ved å godkjenne handlinger som allerede hadde blitt foretatt. ECOWAS fortsatte å handle før de ble gitt mandat av Sikkerhetsrådet. Da den demokratisk valgte presidenten kom tilbake 10.mars 1998, opphevet Sikkerhetsrådet petroleum og våpenembargoen. Da kamper fortsatte mellom regjeringen og opprørerne, opprettet Sikkerhetsrådet i resolusjon 1181 (1998) UNOMSIL for å overvåke sikkerhetssituasjonen, nedrustning og at menneskerettighetene ble overholdt. En skjebnesvanger fredsavtale ble undertegnet 7.juli 1999, og i oktober samme år ble UNOMSILs mandat overtatt av UNAMSIL som skulle beskytte sivile mot trusler om fysisk vold.¹¹⁷

ECOWAS inngripen i Sierra Leone støtter argument om “pro-demokratisk” intervensjon. Selv om Sikkerhetsrådets godkjente ECOWASs intervensjon, kan det forstås verken av kapittel VII eller involverer trussel mot internasjonal fred og sikkerhet. Det støtter derimot som eksempel på pro-demokratiske intervensjoner.¹¹⁸ Det får derfor ikke noen presedens for humanitære intervensjoner.

3.2.10 Øst-Timor

Situasjonen i Øst-Timor i 1999 var prekær, som følge av en folkeavstemning og vilje til å ha sitt eget selvstyre. Landet hadde siden 1975 vært under Indonesisk kontroll, etter en invasjon 9 dager etter de erklærte seg uavhengig fra Portugal. Det regnes med at omtrent en tredjedel av befolkningen mistet livet som en direkte og indirekte følge av okkupasjonen¹¹⁹

Da Øst-Timor erklærte seg uavhengig førte det til et voldelig opprør. Volden som fant sted, ble utført av det indonesiske militæret, om ikke fra myndighetene selv. Det var på det tidspunkt blandet vilje fra det internasjonale samfunn til å blande seg inn. Tilslutt ble det på oppfordring fra Australia, som var bekymret over flyktning-situasjonen, autorisert av Sikkerhetsrådet en internasjonal koalisjon (INTERFET = International force in East Timor) ledet av Australia for å gjenopprette orden og fred.¹²⁰

Resolusjon 1246 (1999) fastslo at situasjonen var en trussel mot internasjonal fred og sikkerhet. Sikkerhetsrådet uttrykte bekymring over forverring i situasjonen i Øst-Timor med fokus på vold i stor skala mot sivilbefolkningen i landet, som førte til økt flyktningstrøm innad i landet, men også ut av landet. Resolusjonen understrekte også at de respekterte Indonesias

¹¹⁷ Ibid. s.156

¹¹⁸ Humanitarian Intervention, Thomas G Weiss s.53

¹¹⁹ Chesterman, s.149

¹²⁰ Chesterman s.150

suverenitet og territorielle integritet.¹²¹ Indonesia godtok at FN sendte fredsbevarende styrker til Øst-Timor. 11.juni samme år etablerte Sikkerhetsrådet UN Mission in East Timor (UNAMET)¹²²

INTERFET var tenkt som en midlertidig løsning til FN fikk opprettet en mer permanent løsning. Etter 5 måneder trakk derfor INTERFET seg ut av Øst-Timor og FN med UNAMET kom på banen. En måned etter UNAMET kom ble de siste Indonesiske troppene flyttet ut av Øst-Timor.¹²³

Selv om Indonesia gav etter presset og tillot den fredsbevarende styrken inn i Øst-Timor, var det fremdeles en intervensjon av det internasjonale samfunn i en stats suverenitet. Det kan selvsagt også her trekkes frem at det ikke forelå en humanitær intervensjon i ordets rette forstand da Indonesia samtykke til innsett av de fredsbevarende styrkene. FN anerkjente aldri heller annekteringen av Øst-Timor og samtykke fra Indonesia til intervensjon er i juridisk forstand er irrelevant.

3.2.11 Darfur

Krisen i Darfur har røtter i etniske og religiøse konflikter, samt over tilgangen til viktige ressurser. Konflikten spredde seg, slik som i Rwanda, der store deler av befolkningen flyktet til nabolandene.¹²⁴ Kampen har i hovedsak stått mellom myndighetene i Sudan mot opprørere som ønsker uavhengighet. Opprørerne ville ha selvråderett over beite og vann-rettigheter.¹²⁵ Konflikten brøt ut i februar 2003 mellom regjerings-hæren og opprørsgruppen. I starten vedtok FN å etablere et humanitær hjelp-program, men overlot til AU (African Union) å finne en politisk løsning og etablere en hær (AMIS) for å overvåke situasjonen.¹²⁶

Sikkerhetsrådet vedtok ingen resolusjoner før juli 2004, der de uttrykte bekymring over den humanitære krisen. FN ønsket da at regjeringen skulle ta våpnene fra janjaweed (paramilitær styrker rekruttert fra arabisktalende gjete- og nomadestammer) som skulle nedkjempe opprø-

¹²¹ Sikkerhetsresolusjon 1264 (1999), Øst-Timor

¹²² Chesterman s.150

¹²³ Humanitarian Intervention and the united nations, Norrie MacQueen, s.188

¹²⁴ Humanitarian intervention and the united nations, Norrie MacQueen s.129

¹²⁵ International Law and the Use of Force, Gray, s.53

¹²⁶ Ibid. s.53

terne) å overholde løftene landet hadde ovenfor FN. FN ville pålegge våpenhvile fra begge parter.¹²⁷

I 2005 vedtok Sikkerhetsrådet å opprette en FN-styrke, UNMIS (the UN mission in Sudan) etter at situasjonen i Darfur ble sett på som en trussel mot internasjonal fred og sikkerhet.¹²⁸

Hovedoppgaven til UNMIS var å bistå partene i overholdelsen av fredsavtalen, overvåke våpenhvilen, bidra med humanitær assistanse og bistå i gjennomføringen i folkeavstemminger.¹²⁹

The United Nations-African Union Mission in Darfur (UNAMID) ble opprettet av Sikkerhetsrådet i juli 2007. Disse kom for å erstatte AMIS (African Union Mission in Sudan (AMIS) som ikke hadde klart å kontrollere volden eller få fremgang på freds-prosessen. UNAMID var satt sammen av enheter fra AU og FN.¹³⁰

Presedensverdien av resolusjonen i Darfur er begrenset da det i resolusjoner presiserte at utplassering av FN-styrke forutsatte at Sudan samtykket, noe som er et sentralt poeng ved humanitære intervensjoner, at det ikke krever samtykke fra landet det skal interverneres i.

3.2.12 Det tidligere Jugoslavia, Bosnia og Herzegovina

I 1991 startet det en krig på Balkan som kom til å kreve nesten 300 000 liv, og sende flere millioner på flukt i løpet av en 4-års-periode. Etter en liten krig mellom Jugoslavia og Slovenia, ble Slovenia erklært selvstendig. Det var ønsket et homogent samfunn av den serbiske befolkningen, men på grunn av at det bodde få serbere i Slovenia, var ikke Slovenia av noen interesse. I Kroatia derimot, bodde det mange serbere, og det var et land som også ønsket selvstendighet. Det førte til at jugoslaviske styrker slo seg sammen i august 1991 med lokal militans og angrep landsbyen i Krajina-provinsen som var serbiskdominert. Angrepet ble ledet av Radko Mladic som handlet med støtte fra regjeringen i Beograd.¹³¹

¹²⁷ Ibid. s.54

¹²⁸ Humanitarian Intervention and the united nations, MacQueen s.130

¹²⁹ Sikkerhetsrådets resolusjon 1590 (2005)

¹³⁰ Humanitarian Intervention and the united nations, MacQueen s.129

¹³¹ Helgesen s.73

Den første resolusjonen som Sikkerhetsrådet vedtok vedrørende konflikten, var resolusjon 713 av 25.september 1991 som innførte våpenembargo mot Jugoslavia. Sikkerhetsrådet ville ikke gå lenger enn å si at dem var: “concerned that the continuation of this situation constitutes a threat to international peace and security”, selv om resolusjonen og våpenembargoen var basert på kap VII.¹³²

Jugoslavia støttet Sikkerhetsrådets resolusjoner, og støttet vedtaket om våpenembargo mot Jugoslavia. Da Sikkerhetsrådet opprettet den fredsbevarende styrken UNPROFOR (United Nations Protection Force) i resolusjon 743, var det på initiativ fra Jugoslavia. Da Sikkerhetsrådet anbefalte Bosnia Herzegovina som FN-medlem i mai 1992, førte den internasjonale anerkjennelsen av Bosnia til at bosniaserbisk militær tok kontroll over store deler av Bosnia. Angrepene skjedde med hjelp fra den serbisk-dominerende jugoslaviske armé. Sikkerhetsrådet krevde respekt for Bosnias territoriale integritet, og krevde full stans i krigshandlingene og utenlandsk innblanding i resolusjon 752 av 15.mai.¹³³

Resolusjon 757 fulgte to uker senere, og nå ble situasjonen sett på som en trussel mot internasjonal fred og sikkerhet. Hele resolusjon 757 var forankret i kapittel VII. Da Jugoslavia ikke oppfylte kravene i resolusjon 752, ble det nå innført økonomiske sanksjoner mot landet. Sikkerhetsrådet uttrykte også bekymring for at humanitær bistand ikke fikk full adgang til Sarajevo og andre flyplasser i Bosnia. Resolusjon 757 tok opp problemer med adgang for humanitær bistand, alvorlige brudd på menneskerettighetene og antydte også at det foregikk etnisk rensing. Selv om det ble vedtatt flere sanksjoner, trappet Jugoslavia og bosnia-serberne opp krigføringen våren 1992.¹³⁴

Sikkerhetsrådet vedtok resolusjon 770 13.august 1992, og gikk et sted videre og sa eksplisitt at humanitær hjelp var en del av begrepet internasjonal fred og sikkerhet.¹³⁵ Resolusjon 815 gikk enda lenger, og Sikkerhetsrådet bragte UNPROFOR inn under kapittel VII.¹³⁶

Fra resolusjon 836 ble vedtatt, og til den ble satt i verk, to til tre år. I november 1994 og mai året etter, gjennomførte NATO flere små bombetokter, uten at det fikk nevneverdige konsekvenser for bosnia-serberne. Bosnia-serberne bombet markedsplassen i Sarajevo 28.august, satte Kofi Annan (daværende sjef for fredsbevarende operasjoner) vetoretten til FN ut av

¹³² Ibid. s.74

¹³³ Ibid. s.75

¹³⁴ Ibid. s.76

¹³⁵ Ibid. 77

¹³⁶ Ibid. s.81

kraft å lot NATO avgjøre videre fremgang. Det førte til at amerikanerne startet ”Operation Deliberate Force” 30. august 1995. President Milosevic ble tvungent til forhandlinger, og bosnia-serberne ble sammen med han, og det startet prosessen som resulterte i fredsavtalen i Dayton.¹³⁷

Konflikten var av internasjonal karakter, og myndighetene i Bosnia godkjente bruk av kapittel VII. Det ble bedt om internasjonale tiltak mot serbiske angripere ved flere anledninger. Konflikts indre aspekter og at motivasjonen for å gripe inn var vesentlig humanitær, gjør at det er aktuelt å diskutere om det var humanitær intervensjon.¹³⁸

Intervensjonen kan ikke sies å sette noen presedens for hvordan en effektiv intervensjon for å beskytte sivile skal gjennomføres. I starten var situasjonen preget av manglende vilje til å handle og bruke væpnet makt. Da det ble gitt signal for bruk av militære midler, hadde folkemordet pågått i fire år. Håndteringen av konflikten i Bosnia kan ikke sies å ha noen presedensverdi for fremtidig humanitære intervensjoner.¹³⁹

3.2.13 Libya¹⁴⁰

Februar 2011 var det opprør mot Muammar al-Gaddafi i Libya og kom i kjølvannet av lignende opprør i nabolandene Tunisia og Egypt vinteren 2011. Som i andre land under den arabiske våren, var kravet fra opprørerne regimeskifte og innføring av demokrati.

Opprøret startet øst i Libya, i landet nest størst by Benghazi, og spredte seg raskt til andre deler av landet, også til hovedstaden Tripoli. Muammar al-Gaddafi satte inn våpenmakt mot opprørerne, og truet med omfattende angrep på sivilbefolkningen. Opprørerne organiserte militær motstand mot regimet, utviklet konflikten seg til en borgerkrig.

Frykt for at regimet ville angripe sivile i Benghazi, førte til at FN først innførte sanksjoner mot Libya. Deretter ble en internasjonal militær intervensjon vedtatt – som var avgjørende for at regimet falt i juli 2011. Frankrike og USA var sentrale pådrivere forut for resolusjonene i Sikkerhetsrådet. Først ble resolusjon 1970 vedtatt, deretter 1973. Resolusjon 1970 innførte en

¹³⁷ Helgesen. s.83

¹³⁸ Ibid. s.87

¹³⁹ Ibid. s.88

¹⁴⁰ Basert på redgjørelse fra https://snl.no/Borgerkrigen_i_Libya_2011

embargo av Libya, der det ble forbudt å levere våpen til landet og å tillate transitt av leiesoldater. Det ble også innført reiseforbud for medlemmer av regimet, og FNs medlemsland ble pålagt til å fryse alle finansielle verdier til medlemmene av Gaddafi-regimet. Resolusjon 1973 åpnet for en flyforbudssone over Libya, og FN autoriserte sine medlemsland til å bruke alle nødvendige midler for å forsvare sivile som var truet av angrep fra Libyas militære styrker.

Bakgrunnen for militær intervensjon var å beskytte sivile mot angrep fra den libyske regjering. Det ble henvis til Rwanda, Bosnia og Darfur der FN mislyktes i å forhindre folkemord. Det politisk-juridiske grunnlaget for intervensjonen var ansvaret for å beskytte sivile (Responsibility to protect) som var avgjørende for vedtakelse av resolusjon 1973.

For tilhengere av responsibility to protect, som vil bli omtalt nedenfor, oppfylte Libya-intervensjonen ICISS mål. Situasjonen skapte en kollektiv ansvarsfølelse for å forhindre og stanse grove overgrep begått av staten mot sine egne innbyggere. Det ble ikke lagt ned veto fra Russland eller Kina (som opererer med en mer tradisjonell forståelse av statssuverenitet, der de mener at det kriserammede landet må samtykke for å autorisere humanitære intervensjoner). Dette har da presedensverdi for fremtidige intervensjoner der staten bevisst bruker våpen mot demonstranter og egen befolkning.

3.3 Responsibility to protect

På FNs generalsamling i år 2000 utfordret den daværende generalsekretær Kofi Annan hvordan det internasjonale samfunn kan gripe inn der det går ut over en stats suverenitet. Bakgrunnen for denne forespørselen var overgrep mot sivilbefolkningen i Kosovo og Rwanda der det internasjonale samfunn ikke klarte å beskytte de sivile. "if humanitarian intervention is, indeed, an unacceptable assault on sovereignty, how should we respond to a Rwanda, to a Srebrenica – to gross and systematic violations of human rights that affect every precept of our common humanity"¹⁴¹

3.3.1 ICISS

¹⁴¹ The responsibility to protect, Report of the international commission on intervention and state sovereignty, foreward.

Resultatet ble at Canada satte ned en kommisjon kalt International Commission on Intervention and State Sovereignty (ICISS) som skulle arbeide med utfordringene knyttet til humanitær intervensjon. Kommisjonen skulle utforske de moralske, juridiske og politiske utfordringene knyttet til international "action taken against a stat or its leaders, without its or their consent, for purposes which are claimed to be humanitarian or protective". Kommisjonen skulle da utarbeide forslag til FN. Kommisjonen ferdigstilte sitt arbeid i 2001, og fikk navnet responsibility to protect.¹⁴²

3.3.2 Hovedprinsipper

I 2005 deltok et stort antall statsledere på et toppmøte, kalt World Summit som ble avholdt i forbindelse med FNs generalforsamling. Her ble World Summit Outcome, en ny resolusjon vedtatt. Avsnitt 138 og 139 blir regnet som nyskapende, der statenes ansvar for å beskytte befolkningen mot folkemord, krigsforbrytelser, etnisk rensning og forbrytelser mot menneskeheten. I ettertid har denne resolusjonen blitt omtalt som "responsibility to protect" eller R2P.¹⁴³

Responsibility to protect (heretter omtalt som R2P) omtaler suverenitet som ansvar. Ansvar staten har til å beskytte borgerne i landet. Dersom en stat ikke klarer dette, faller ansvaret over på det internasjonale samfunnet, og staten mister sine suverene retter. Nyskapingen av begrepet suverenitet var at det ikke ble sett på som rettigheter en stat har, men at begrepet burde bygge på å ta vare på dens innbyggere. Dersom en stat ikke var villig til eller ute av stand til å ta vare på sine innbyggeren, mistet staten sin suverenitet. Dette kom til uttrykk i rapporten slik: (1) Basic Principle A. "State sovereignty implies responsibility, and the primary responsibility for the protection of its people lies with the state itself."¹⁴⁴

Videre i Basic Principle (1) B viser at det er det internasjonale samfunn som skal handle der en stat svikter: "Where a population is suffering serious harm, as a result of internal war, insurgency, repression or state failure, and the state in question is unwilling or unable to halt or avert it, the principle of non-intervention yields to the international responsibility to protect."¹⁴⁵

Med dokumentet fra 2005 som utgangspunkt er R2P bygget på 3 pilarer. Disse viser R2P sitt

¹⁴² Humanitarian intervention and the united nations, Norrie MacQueen, s.77.

¹⁴³ Innføring i folkerett, Morten Ruud og Geir Ulfstein, 4.utgave, universitetsforlaget s.51

¹⁴⁴ The responsibility to protect, Report of the international commission on intervention and state sovereignty, foreward. s. X1.

¹⁴⁵ The responsibility to protect, Report of the international commission on intervention and state sovereignty, foreward. s. X1

omfang og bruksområdet. Pilar en: Statens ansvar for å beskytte befolkningen mot krigsforbrytelser, folkemord, forbrytelser mot menneskeheten som etnisk rensning. Pilar to gjelder det internasjonale samfunns forpliktelse til å assistere stater i å oppfylle sine forpliktelser. Dette kan være å bistå stater for å finne årsaker til masse mord, eller forebyggelse av problemer og bistå i problemer før det eskalerer til større konflikter. Pilar tre omhandler ansvaret til medlemsstatene til å reagere kollektivt på en riktig og avgjørende måte når en stat er åpenbart ikke klarer å gi beskyttelse.¹⁴⁶

Rapporten tar for seg tre typer ansvar: The responsibility to prevent, the responsibility to rebuild og the responsibility to react.¹⁴⁷ Jeg vil fokusere på responsibility to react, da ansvar for å forbygge og gjenoppbygge ikke er relevant for denne oppgaven.

”Responsibility to react” menes ansvaret for å reagere. Vilåret er at det må foreligge en ”compelling human need”. Ordlyden tyder på at det er menneskelig nød som av er vilkår for at det skal reageres. Mulighetene av sanksjoner som kan brukes er da for eksempel handelsboikott. Dette tilsvarer FN-pakten artikkel 41 om bruk av midler som ikke involverer militær makt. Det åpnes også for humanitær intervensjon i mer alvorlige situasjoner når det foreligger en ”extrem compelling need”.¹⁴⁸

ICISS har utarbeidet konkrete kriterier som rettferdiggjør humanitære intervensjoner. Disse prinsippene omhandler egenskaper ved konflikten det skal interverneres i, og hva som er terskelen for militær makt.

”In the Commission’s view, military intervention for human protection purposes is justified in two broad sets of circumstances, namely in order to halt or avert:

- large scale loss of life, actual or apprehended, with genocidal intent or not, which is the product either of deliberate state action, or state neglect or inability to act, or a failed state situation; or
- large scale “ethnic cleansing,” actual or apprehended, whether carried out by killing, forced expulsion, acts of terror or rape.”¹⁴⁹

Det er alvorlighetsgraden som bestemmer hvilke tiltak som kan iverksettes. Bruk av militær makt er et ekstraordinært tiltak som krever at ekstraordinære vilkår er oppfylt. Det kreves at det er ”large scale loss of life”, som et resultat av at staten ikke klarer å beskytte sivilbefolkningen eller av statens handlinger selv mot folket. Det andre vilåret er dersom det er snakk om etnisk rensing i stor skala. Det andre vilåret trer i kraft uansett hvordan det skjer.

¹⁴⁶ [http://responsibilitytoprotect.org/SGRtoPEng%20\(4\).pdf](http://responsibilitytoprotect.org/SGRtoPEng%20(4).pdf)

¹⁴⁷ Humanitarian intervention, Thomas G Weiss s.110

¹⁴⁸ Ibid.

¹⁴⁹ ICISS 2001, s.32

3.3.3 Retningslinjer

The Precautionary criteria beskriver egenskaper ved den militære intervensjonen, som kan oppsummeres i fire prinsipper; right intention, last resort, proportional means and reasonable prospects.¹⁵⁰

- Rett intensjon (Right intention). Hovedformålet med intervensjonen må være å avverge menneskelig lidelse. En av måtene dette kan oppnås, er at flere land danner en militærkoalisjon, istedenfor å operere på egen hånd. Det er lettere for land som opererer alene å ha andre motiver enn når flere land arbeider sammen.
- Siste mulighet (last resort). En militær intervensjon kan første rettferdiggjøres dersom det først har blitt utforsket alle fredelige midler for å løse konflikten. Alle ikke-militære muligheter må ikke ha blitt prøvd ut, dersom det er tydelig at det ikke hadde vært tilstrekkelig.
- Proporsjonale virkemiddel (proportional means). Varigheten og intensiteten skal være minimum for det som kreves for å sikre menneskene.
- Rimelige utsikter (Reasonable Prospect). Militære midler kan bare bli rettferdiggjort dersom det er en rimelig sannsynlighet for å lykkes, og konsekvensene av militær intervensjon må antas å få bedre utfall enn om det ikke hadde intervenert. Det er derfor ikke lov å intervenere dersom det ikke kan gis beskyttelse til menneskene eller konsekvensene av intervensjon kan bli verre enn om det ikke hadde intervenert. Dersom det er snakk om å redde en liten gruppe, rettferdiggjøres ikke dette dersom en intervensjon fører til en eskalering av konflikten, slik at den blir større.¹⁵¹

I likhet med FN-pakten artikkel 41 krever R2P at dersom en militær intervensjon skal bli aktuelt, at mindre inngripende tiltak skal prøves først. En humanitær intervensjon er noen ganger nødvendig.

Responsibility to protect har forsøkt å ordne opp i dette, med å foreslå at sikkerhetsrådet burde bli enig om at dersom et av de 5 faste landene har andre interesser i en konflikt, burde de avstå fra å legge ned veto i den aktuelle saken.¹⁵²

ICISS kommer med en oppfordring til sikkerhetsrådets medlemmer at dersom sikkerhetsrådet ikke klarer å beskytte, er det ikke utelukket at stater kommer til å søke andre midler uten autorisasjon fra sikkerhetsrådet for å stoppe konfliktene. Dette vil igjen føre til svekkelse av FN,

¹⁵⁰ ICISS 2001 s.35

¹⁵¹ Humanitarian Intervention, Thomas G Weiss, s.116

¹⁵² Humanitarian Intervention, Thomas G Weiss, s.117

og FNs internasjonale anerkjennelse. Dersom FN ikke klarer å opprettholde sitt ansvar, vil troverdigheten fra det internasjonale samfunn svekkes.¹⁵³

3.3.4 Rett myndighet

Responsibility to protect har fastsatt at sikkerhetsrådet i FN er de som ligger nærmest til å autorisere en humanitær intervensjon. Dette kommer av at FN er den organisasjonen som representerer nesten alle stater i det internasjonale samfunn. Dersom en stat mener det er på sin plass med en humanitær intervensjon, må den legge frem saken for sikkerhetsrådet. Sikkerhetsrådet skal da behandle forespørselen omgående, og sikkerhetsrådet skal alltid godkjenne en intervensjon før den iverksettes.¹⁵⁴

ICISS prøve ikke å finne et alternativ til Sikkerhetsrådet, men å få Sikkerhetsrådet til å jobbe bedre. Det er kun Sikkerhetsrådet som kan autorisere militære intervensjoner. ICISS har likevel åpnet for alternativer dersom Sikkerhetsrådet avviser et forslag eller ikke klarer å handle innen rimelig tid. Regionale og sub-regionale organisasjoner, uten at autorisasjon fra Sikkerhetsrådet.¹⁵⁵

3.3.5 Operasjonelle prinsipper

Operational principles. De operasjonelle prinsippene er at det skal være tydelige mål, tydelige mandater og ressurser som støtter opp under disse. En felles militær tilnærming blant partene, og en enhetlig ledelse og en tydelig kommandokjede. Det skal aksepteres begrensninger når det gjelder anvendelse av makt, da målet er beskyttelse av mennesker, ikke å beseire en stat. Regler for operasjoner må passe det operative konseptet. Være presise, Reflektere prinsippet om proporsjonalitet og involvere total tilslutning til internasjonal humanitær rett. Det skal maksimalt samordnes med humanitære organisasjoner når det er mulig.¹⁵⁶

¹⁵³ Ibid. s.118

¹⁵⁴ Ibid. s.117

¹⁵⁵ Ibid.

¹⁵⁶ <http://responsibilitytoprotect.org/ICISS%20Report.pdf> XIII

3.3.6 Kritikk av responsibility to protect

Prinsippene som gjennomgått her, ble enstemmig vedtatt av FNs generalsamling i 2005. Til tross for den store oppslutningen, er det fremdeles usikkerhet knyttet til dens juridiske status og anvendelighet i praksis.

Til tross for positiv respons og stor oppslutning, er det også land som er kritisk til R2P. Flere land bryter menneskerettighetene, og dersom oppmerksomheten blir rettet mot dette landet, vil disse bruddene kommet frem i søkelyset og muligheten for en humanitær intervensjon i eget land vil kunne forekomme.

Enkelte land, spesielt fattige land, er skeptisk til at en slik doktrine er ”kolonimaktene” sitt skalkeskjul for å kunne berettiget ta seg inn i land, der landet har andre interesser for eksempel å skaffe seg selv mer rikdom. Det har blitt stilt spørsmål om akkurat dette ved USAs invasjon i Irak 2003. USAs interesse av oljerikdommen i området er av flere sett på som den egentlig grunnen til invasjonen.¹⁵⁷

Presidenten i Venezuela, Hugo Chave argumenterte på World Summit i 2005 at R2P ville tjene interessene til de mektige landene, ved at det ble enklere å intervenere svake land uten nødvendigvis å øke samarbeidet for humanitære kriser.¹⁵⁸

Algeries president uttrykte også skepsis når det kommer til sitt eget lands suverenitets og at landet ikke sitter i sikkerhetsrådet med mulighet til å være med på avstemming, men ser behovet for å hjelpe mennesker som lider og at FN har en rett og plikt til å hjelpe : ”We do not deny that the United Nations has the right and the duty to help suffering humanity, but we remain extremely sensitive to any undermining of our sovereignty, not only because sovereignty is our last defence against the rules of an unequal world, but because we are not taking part in the decision-making process of the Security Council.”¹⁵⁹

Før R2P-doktrinen ble utformet, var det mange land, særlig vestlige land, som argumenterte for retten til å intervenere. R2P er utformet slik at det ikke er snakk om muligheten til å gripe inn, men en plikt når situasjonen oppfyller vilkårene.

¹⁵⁷ <http://www.globalis.no/Konflikter/Asia/Irak>

¹⁵⁸ Humanitarian Intervention, Thomas G Weiss, s.135

¹⁵⁹ Ibid. s.135

4 Humanitær intervensjon uten Sikkerhetsrådet (statspraksis)

4.1 Vietnam invasjon i Kambodsja

Hanoi-regimet og Røde Khmer var allierte under Vietnamkrigen. Hanoi-soldater fikk gjemme seg i den kambodsjanske jungel for å angripe sør i Vietnam. Som betaling fikk Røde Khmer militær trening og forsyninger under Vietnamkrigen, samt deltok i flere kamper mot ikke-kommunistiske styrker i Kambodsja.¹⁶⁰

17.april 1975 kapitulerte regjeringshæren og Røde Khmer tok makten. Seierherrene gav ordre samme dag om at Phnom Penh skulle rømmes. Røde Khmer satte i verk et bonderevolusjonært program som utviklet seg til en humanitær katastrofe. Koloniene var preget av arbeidspress under streng disiplin som førte til massedød av utmattelse, sykdom og underernæring. Samtidig ble borgere som mistenktes for å være påvirket av bykultur likvidert. Hardest rammet av terroren ble etniske minoriteter og religiøse grupper.¹⁶¹

Med sporadisk slåssing og konflikt langs grensen til Vietnam, invaderte Vietnam Kambodsja desember 1978 med støtte av opprørere fra Kambodsja.¹⁶²

Etter 10 år med kamper trakk Vietnam sine styrker ut av Kambodsja i 1989.FNs fredspakt ble undertegnet i oktober 1991, The Paris Peace Agreements.¹⁶³ Sikkerhetsrådet vedtok i februar 1992 et vedtak om en aksjon i Kambodsja, som viste seg på det tidspunkt å være den mest kostbare i FNs historie.¹⁶⁴

Vietnams invasjon av Kambodsja kan ikke sies å skape presedens for ensidig humanitære intervensjoner, da invasjonen har mer trekk av selvforsvar enn humanitær intervensjon.

4.2 USAs invasjon av Panama

20. desember 1989 invaderte USA Panama (også kalt Operation Just Cause) med mål å styrte regjeringen i Panama og fange deres statsoverhode, General Manuel Noriega. Invasjonen

¹⁶⁰ Philip Short. Pol Pot. The history of a nightmare. 2004, s.221

¹⁶¹ https://snl.no/Kambodsjas_historie#menuitem6

¹⁶² Just War or Just Peace, Simon Chesterman, 2012 s.79

¹⁶³ International Law and the Use of Force, s.112

¹⁶⁴ International law and the use of force. s.277

skjedde under administrasjon av president George W Bush, som forklarte og rettferdiggjorde invasjonen med å redde amerikanske liv, forsvare demokratiet i Panama, kamp mot narkotika-trafikken og beskytte integriteten til Panamakanal-traktaten.¹⁶⁵

Invasjonen av Panama ble av flere i det internasjonale samfunn sett på som en provoserende voldshandling. Over halvparten av generalforsamlingen i FN fordømte invasjonen og så det som et brudd på folkeretten. Peru gikk så langt at de trakk tilbake sin ambassadør fra USA i protest. De som har analysert den juridiske begrunnelsen for invasjonen, har hatt trøbbel da invasjonen har politiske aspekter som er vanskelig å unngå. Av de fire grunner Bush forklarte invasjonen under, er retten til selvforsvar under FN-pakten artikkel 51, og utvide bruksområdet til å gjelde beskyttelse av egen befolkning i utlandet, som den mest nærliggende juridiske argumentet å rettferdiggjøre invasjonen under.¹⁶⁶ Panama holdt i mai 1994 sitt første effektive demokratiske valg på over 25 år.¹⁶⁷

Ut i fra dette, kan ikke invasjonen av Panama sette noen presedens for humanitære intervensjoner i fremtiden. Det er mer spor av pro-demokratisk intervensjon og egeninteresse enn humanitær.

4.3 Kosovo

I det tidligere Jugoslavia var Kosovo en provins i Serbia, som igjen var en delstat i forbundsrepublikken Jugoslavia. I moderne tid har området i hovedsak vært bosatt av albanere. Ved Titos (leder for partisanene, som gjorde Jugoslavia til en kommunistisk stat) død i 1981 følte serberne seg undertrykket på grunn av det albanske flertallet i Kosovo. Det førte til at mange serbere flyttet ut og det albanske flertallet ble forsterket.¹⁶⁸

Juli 1990 erklærte en gruppe etnisk albanske politikere området som selvstendig, noe Serbia nektet å anerkjenne. Da Slobodan Milošević ble valgt til president i 1989, fratok han Kosovos indre selvstyre. Grunnen til at selvstyret ble tatt fra Kosovo var serbisk frykt for etnisk dominans. Det blir hevdet det var dette som startet kampen mot de serbiske makthaverene.¹⁶⁹

I 1991 erklærte Kosovo seg som suverent stat og dannet en provisorisk regjering. I 1992 ble det avholdt parlaments- og presidentvalg, der Kosovos Demokratiske Liga vant en klar sier

¹⁶⁵ Chesterman s.102

¹⁶⁶ Chesterman s.102

¹⁶⁷ Ibid., s.106

¹⁶⁸ Innføring i folkerett, Morten Ruud og Geir Ulfstein, 4.utgave, universitetsforlaget s.124

¹⁶⁹ Just War or Just Peace, Simon Chesterman, 2012 s.207

med over 99 % av stemmene.¹⁷⁰

Situasjonen forverret seg og i februar og mars 1998 med flere dusiner mistenkte albanske separatister drept av serbisk politi og vise versa. 31.mars 1998 vedtok FNs sikkerhetsråd resolusjon 1160. Sikkerhetsresolusjonen karakteriserte situasjonen i Kosovo som en trussel mot internasjonal fred og sikkerhet, og fordømte bruk av makt fra serbisk politi samt terrorist-handlinger fra KLA (Kosovo Liberation Army). Resolusjonen åpnet ikke for bruk av militær makt.¹⁷¹ Både Russland og Kina var i mot bruk av militær makt, og hadde lagt ned veto, dersom det hadde vært aktuelt.¹⁷²

23 september 1998 vedtok sikkerhetsrådet resolusjon 1199 som fastslo at situasjonen i Kosovo var forverret og at sikkerhetsrådet krevde våpenhvile samt at den humanitære situasjonen ble forbedret. Videre ble det forlangt at humanitære organisasjoner skulle få fri tilgang til å hjelpe der det var behov og at det skulle bli fremgang på å finne en politisk løsning på konflikten.¹⁷³

I 1998 brukte Milošević makt for å slå ned på den kosovoalbanske opposisjonen. Serbisk politi var jevnt i kamp mot Kosovos frigjøringshær (KLA). Politi og militær i Serbia ble ved mange anledninger anklaget for etnisk utrenselse og folkemord.¹⁷⁴

24 mars 1999 startet NATO luftangrep mot flere mål i Jugoslavia. Serbiske styrker svarte på luftangrepene med å angripe sivile albanere.¹⁷⁵ Da NATO startet luftangrepet mot Jugoslavia rettferdiggjorde de det med fokus på det moralske og politiske, uten å juridiske argumenter for angrepet. Siden alle forsøk på å forhandle frem fred hadde mislykkes, mente NATO at militær angrep var eneste mulighet for å unngå en større humanitær katastrofe enn det som allerede hadde forespeilt seg.¹⁷⁶ “We must halt the violence and bring an end to the humanitarian catastrophe now unfolding i Kosovo”.¹⁷⁷

I FNs sikkerhetsråd var det delte meninger om hvorvidt det var juridisk grunnlag for en militær intervensjon. De som var i mot en slik aksjon henviste til artikkel 2 (4) I FN-pakten om forbud av bruk av makt. Andre som støttet en slik aksjon viste til sikkerhetsrådet sitt overord-

¹⁷⁰ http://snl.no/Kosovos_historie

¹⁷¹ Just War or Just Peace, Simon Chesterman, 2012 s.207

¹⁷² Ibid. s.211

¹⁷³ Ibid. s.208

¹⁷⁴ http://snl.no/Kosovos_historie

¹⁷⁵ Just War or Just Peace, Simon Chesterman, 2012 s.211

¹⁷⁶ International law and the use of force, Christine Gray, Oxford university press, s.40

¹⁷⁷ NATO press Release 1990(040)

nede oppgave som er å skape internasjonal sikkerhet og fred.¹⁷⁸

Selv etter at NATO hadde startet luftangrepene, sa statene som støttet angrepet at “it was taken as a last resort to prevent a humanitarian catastrophe after the failure of all diplomatic efforts to find a peaceful solution”.¹⁷⁹

I juni undertegnet serberne en tilbaketrekkingssavtale, og NATO stoppet bombeangrepene. Mange flyktninger kunne da vende hjem, og FN tok over det administrative ansvaret for regionen. Samtidig ble det opprettet en NATO-ledet fredsstyrke, KFOR-styrken, som hadde i oppgave å stabilisere regionen.¹⁸⁰

Det er ikke vanskelig å se humanitære begrunnelser for å intervenere på denne måten, men hvorvidt det er folkerettslig berettiget er vanskelig å si. Det var bred enighet internasjonal om at regimet i Beograd begikk grove brudd på menneskerettighetene, men Sikkerhetsrådet klarte ikke samle seg om vedtak mot Milosevic. NATOs aksjon i Kosovo har i ettertid blitt kritisert fra flere hold, da det hevdes at det ikke forelå noe juridisk grunnlag for å intervenere. Det minner om en politisk intervensjon med politiske formål. Selv om intervensjonen kan forsvares på moralsk grunnlag er den likevel folkerettsstridig.

4.4 Tanzania i Uganda

Utfallet av Tanzania i Uganda i 1978-79, avsettelse av diktator Idi Amin, var støttet som et ønskelig resultat. Dette er selvsagt noe annet enn at intervensjonen var juridisk lovlig, og på hvilket grunnlag. Etter flere år med fiendskap mellom Amin og Tanzanias president Julius Nyerere, okkuperte Ugandiske styrker deler av grensen til Tanzania i oktober 1978. Amin rettferdiggjorde okkupasjonen med at Tanzania støttet Uganda dissident, og kunngjorde 1.november at alt område nord for Kagera-elven tilhørte Uganda. Nyerere fordømte okkupasjonen og så det som krigshandling.¹⁸¹

Det internasjonale samfunn stilte seg bak Tanzania, og 8.november tilbudte Amin å trekke tilbake sine tropper, dersom OAU kunne garantere at Tanzania ikke ville invadere Uganda eller støtte Ugandere som levde i eksil i Tanzania. Nyerere avslo forslaget og annonserte

¹⁷⁸ International law and the use of force, Christine Gray, Oxford university press, s.41

¹⁷⁹ Ibid. s.41

¹⁸⁰ <http://www.globalis.no/Konflikter/Europa/Kosovo>

¹⁸¹ Chesterman, s.77

12.november at Tanzania hadde satt i verk sin egen operasjon. Det kom rapporter som fastslo at Amins hær hadde deltatt i voldtekter, massakrer og skapt krig mellom de to landene.¹⁸²

Tanzanias hær invaderte Uganda sammen med flere organisasjoner som levde i eksil og jobbet mot Amin. Amins regimet falt 10-11.april 1979 da Ugandas hovedstad, Kampala ble tatt. Amin flyktet fra Uganda og en ny regjering ble etablert.¹⁸³

Intervensjonen ser ut til å ha blitt akseptert av majoriteten av det internasjonale samfunn. Det beste beviset på dette er den raske anerkjennelsen av det nye regimet i Kampala. Nigeria hadde forut for intervensjonen advart mot å blande seg i annen stats interne anliggende, og fryktet det ville kunne føre til en kjede-reaksjon i de Afrikanske landene.¹⁸⁴

Intervensjonen er ofte sett på som en seier for menneskerettighetene. Analyse av Tanzanias handlinger viser humanitære motiver og selvforsvar.¹⁸⁵ Som eksempel på statspraksis, kan en si at handlingen ikke ble fordømt. Det er derimot lite bevis for opinio juris utover stadfestelse av retten til selvforsvar.¹⁸⁶

4.5 India i Bangladesh

I november/desember 1970 vant Awami-ligaen 167 av 169 plassere i valget i Øst-Pakistan. President Yahya Khan mente at det var en trussel mot Pakistan, og utsatt valget i Pakistan på ubestemt tid. Øst-Pakistan erklærte seg selvstendig 23.mars 1971 med Sheik Mujibur Rahman som leder av Awami-ligaen. To dager senere, den 25.mars gikk den Pakistanske hæren inn i Dacca.¹⁸⁷

Brutaliteten som oppstod, er godt dokumentert. Det ble drept sivile, inkludert kvinner, barn og de fattigste og svakeste i samfunnet. Store deler av befolkningen ble tvunget til å flykte fra landet. Medlemmer av Awami-ligaen ble arrestert, torturert og drept. Det samme gjaldt studenter, forretningsmenn og andre potensielle ledere. Byer og landsbyer ble ødelagt, og alt dette i stor skala. Det er beregnet at minst en million mennesker ble drept og opptil ti millio-

¹⁸² Chesterman, s.77

¹⁸³ Ibid

¹⁸⁴ Ibid. s.78

¹⁸⁵ Ibid. s.77

¹⁸⁶ Ibid. s.79

¹⁸⁷ Chesterman. s.72

ner flyktet til India.¹⁸⁸

Dette forverret forholdet mellom Pakistan og India som et resultat av denne krisen. 3.desember angrep det Pakistanske luftforsvaret Indiske flystriper der flyene lander og tar av. Indias statsminister Indira Gandhi erklærte at Pakistan hadde ”launched a full-scale war against us” og India invaderte Pakistan på både øst og vest-fronten. 3 dager senere erkjente India Bangladesh som en selvstendig stat. Krigen varte i 12 dager, og endte da Pakistan overga seg 16.desember.¹⁸⁹

Sikkerhetsrådet vedtok resolusjon 2793 (1971) og ba India og Pakistan om våpenhvile og at begge parter skulle trekke sine tropper ut. I samme resolusjon oppfordret Sikkerhetsrådet at det skulle gjøres en stor innsats for å hjelpe sivile i de konfliktrammede områdene.¹⁹⁰

Indias representant i Sikkerhetsrådet uttalte 4.desember 1971 at: ”we have on this particular occasion absolutely nothing but the purest of motives and the purest of intentions: to rescue the people of East Bengal from what they are suffering”.¹⁹¹ I diskusjon innenfor FN, ser det ut til at humanitære bekymringer ser ut til å ha dempet kritikk av India, men ble ikke godtatt som en begrunnelse for sin inngripen. India brukte også Pakistans aggresjon som argumentasjon for å rettferdiggjøre at de handlet i selvforsvar. Også å støtte den nye regjeringen i Bangladesh ble nevnt. Det er problematisk da den ikke ble anerkjent før etter invasjonen.¹⁹²

Presedensverdien av Indias intervensjon i Pakistan er uklar. India selv byttet argument fra humanitær intervensjon til selvforsvar. FN godtok ikke Indias humanitære bekymringer som begrunnelse for invasjon. Den får derfor begrenset presedensverdi.

5 Behovet for intervensjon/de lege ferenda

5.1 Behovet for intervensjon/de lege ferenda

¹⁸⁸ Chesterman, s.72

¹⁸⁹ Ibid

¹⁹⁰ Ibid. s.74

¹⁹¹ Ibid. s.73

¹⁹² Ibid.

Det foreligger et klart humanitært behov for intervensjon i konfliktene som er gjennomgått, og kommer til å bli nødvendig også i fremtiden. De humanitære behovene i slike konflikter er store, og det bør foreligge klare regler for hvordan en skal gå frem for å yte hjelp til sivile i et land der staten ikke klarer eller ønsker å beskytte egne innbyggere.

Det beste er at FN er den som vedtar at intervensjoner skal iverksettes. Da har flere land drøftet situasjonen og det trengs ikke å spekuleres i om intervensjonen har andre motiver enn de rent humanitære. FN er også den organisasjonen som nesten alle stater er representert i. Det bør også foreligge klar praksis på at dersom FN ikke klarer å iverksette tiltak for å stanse en konflikt, må andre land eller organisasjoner kunne iverksette tiltak uten autorisasjon fra Sikkerhetsrådet.

Det vises også at situasjonen etter en intervensjon kan bli problematisk, i forhold til hvilket styre som kommer. Noe av grunnen til vegring for å gå inn i konflikten i Syria er, er at det er veldig usikkert hvem som kommer til makten dersom den regjerende Assad blir styrtet. Når mange opprørsgrupper opererer og flere av disse knyttes til terrororganisasjoner, er det på sin plass å være skeptisk til hvem som kan overta makten etter en eventuell intervensjon.

Det er også slik at der FN har intervenert, ikke alltid forbedrer situasjonen. Som nevnt er Rwanda det landet som har klart seg best i sin region der FN unnlot å gripe inn. Sammenlignet med Somalia der FN faktisk grep inn, og er i dag et land uten infrastruktur og med ustabile forhold.

5.2 Er det verdt det? Suksess og nederlag

Jeg har nå sett på flere aspekter av militære intervensjoner og sett på praksis flere steder i verden i form av konkrete intervensjoner. Men et fundamentalt spørsmål som en i konflikthåndtering må stille seg, er om det faktisk fungerer, eller om det fungerer mot sin hensikt. Kan en intervensjon tape flere liv enn det som ville gått tapt om en ikke hadde intervenert? Vil en intervensjon føre til mer skade enn ikke å intervenere? Vil det bringe mer politisk kaos ved en intervensjon enn å la være?

I en artikkel i *Foreign Affairs* i 1999 kalt "Give War a Chance", kommenterte forfatteren Edward Luttwak mot militær intervensjon. Denne artikkelen ble skrevet da krigen i Kosovo pågikk, og Luttwak mente at krigen var et stort onde, men som kunne løse politiske problemer når krigen var over og føre til langvarig fred. Selv om intervensjonen i Kosovo hadde gode intensjoner, mente Luttwak at innblanding ville intensivere og forlenge kampene. Innblan-

ding, uansett om det er fra FN, eller andre aktører, vil forverre situasjonen i stede for å løse den.¹⁹³

Selv om det er presentert fra et litt annerledes perspektiv, minner Luttwaks argumentasjon på flere måter om John Stuart Mills lignende pragmatiske avvisning av intervensjon nesten et halvt århundre tidligere. Både Mill og Luttwak foreslår fra deres forskjellige historiske og politiske ståsted at den eneste muligheten til å få en naturlig oppløsning av konflikten er av de som er direkte part i konflikten. Eksterne løsninger er usannsynlig vil å kunne bli permanente.¹⁹⁴

5.3 Syria¹⁹⁵

Den syriske borgerkrigen har utviklet seg til en kamp mellom dem som støtter Bashar al-Assads Baath-regjeringen og opprørere som ønsker å få den avviklet. Bashar al-Assads Baath-parti har hatt makten siden 2000, men Syria har blitt styrt av Assad-familien i de siste 43 årene.

Bakgrunnen for borgerkrigen i Syria er regime Assad-familien har utøvd gjennom flere tiår med omfattende brudd på menneskerettighetene. Det muslimske brorskap utfordret regimet i 1982, men da det ble slått hardt ned, har ingen prøvd seg etter det. Politikken som blir drivet i Syria kommer bare en liten gruppe til gode.

Da den arabiske våren nådde Syria våren 2011, utløste det demonstrasjoner i flere byer rundt om i landet og fikk bred folkelig forankring. Protestene ble slått hardt ned på, og demonstrasjonene spredte seg til flere deler av landet. Kravet om at Assad måtte gå av vokste, og i 2012 trappet regjeringen opp sitt maktbruk, og det utviklet seg til en omfattende borgerkrig.

Syria har stor betydning for mange land i Midtøsten og resten av verden. Syria har knyttet nære bånd til Iran og Hizbollah i Libanon. Syria og Assad-regimet får også støtte, både politisk og økonomisk fra Russland. Russland har lagt ned veto mot at det skal bli vedtatt FN-resolusjoner om konflikten, noe som har ført til at Sikkerhetsrådet ikke aktivt har kunnet grepet inn i borgerkrigen. Kina har også lagt ned veto mot resolusjon, men har frem til nå ikke spilt en like markert rolle som Russland. Opposisjonen i Syria blir støttet av store deler av det internasjonale samfunn, med USA i spissen. Syrias forhold til Iran, truer også Amerikanske

¹⁹³ Humanitarian Intervention and the United Nations, Norrie MacQueen, s.207

¹⁹⁴ Ibid. s.208

¹⁹⁵ Redgjørelsen om Syria basere seg på <http://www.globalis.no/Konflikter/Syria>

interesser. Andre land som har et anstrengt forhold til Iran, støtter opposisjonen i Syria politisk, mens Saudi-Arabia og Qatar støtter også opposisjonen med våpen.

Syrias befolkning er bekymret for hva som kommer til å skje videre med landet dersom Assad-regimet styrtes. Mange etniske minoriteter og religiøse som har det bra under Assad-regimet og frykter hvilke styre som kan komme hvis regimet forsvinner. Den alawiske delen (som Assad tilhører) av befolkningen frykter hevn fra resten av befolkningen dersom Assad mister makten. Den kristne minoriteten frykter at landet skal bli styrt i en konservativ islamsk retning dersom det kommer et nytt regimet.

En granskningskommisjon fra FN har avdekket at sikkerhetsstyrkene til Syria har begått forbrytelser mot menneskeheten. Sikkerhetsstyrkene har begått drap, massakre, tortur, voldtekt og kidnapping av sivile borgere. Opposisjonen har også tatt til fange sivile som er forkjemper for det nåværende regimet og blir beskyldt for henrettelse av dem som støtter Assad-regimet.

Her er et utdrag fra FN-rapporten som beskylder myndighetene for forbrytelser mot menneskeheten: "Government forces continued to perpetrate massacres and conduct widespread attacks on civilians, systematically committing murder, torture, rape and enforced disappearance amounting to crimes against humanity. Government forces have committed gross violations of human rights and the war crimes of murder, hostage-taking, torture, rape and sexual violence, recruiting and using children in hostilities and targeting civilians." ¹⁹⁶

Borgerkrigen har ført til at 2,8 millioner syrere har flyktet til nabolandene Tyrkia, Libanon, Irak og Jordan, samtidig som 6,5 millioner er på flukt innad i Syria. Med en befolkning på ca. 21 millioner, så er nærmest halvparten på flukt, og har reist fra sine hjem.

FN har anslått at situasjonen for sivilbefolkningen er kritisk, der 9,3 millioner mennesker trenger humanitær hjelp. Syria Observatory for Human Rights har meldte om minst 160 000 drepte i 2014, pluss titusener er fengselet i fengsel som det rapporteres om mishandling og tortur.

Før borgerkrigen startet hadde Syria store mengder kjemiske våpen, som det i 2013 kom rapporter om at det ble brukt mot sivilbefolkningen. Assad hevdet det var opprørsstyrker som sendte raketter mot Damaskus 21.august 2013, men gav etter press fra det internasjonale samfunn og sluttet seg til FNs konvensjon mot kjemiske våpen, og forpliktet seg til å ødelegge dem.

Det er i en FN-rapport avdekket at kjemisk våpen ble brukt i kampene i Syria. Det rapporteres om bruk av kjemisk våpen mot sivile, inkludert mot barn i relativ stor skala. Det ble uttrykt

¹⁹⁶ http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/CoISyria/A.HRC.27.60_Eng.pdf

sterk bekymring ved funn av nervegassen sarin.¹⁹⁷

FNs har frem til nå spilt en begrenset rolle i konflikten. Sikkerhetsrådet er handlingslammet, da Russland og Kina hittil har lagt ned veto 3 ganger mot forslag til resolusjoner som krever at volden skal stanses. I Mai 2014 la de også ned veto mot forslag om å be ICC etterforske situasjonen. Det argumenteres om å ikke blande seg i Syrias indre anliggende. Uten noen resolusjon fra Sikkerhetsrådet er det ikke mye FN har kunne gjort for å stoppe borgerkrigen fra å utvikle seg videre. Det eneste sikkerhetsrådet har gjort frem til nå, er å vedta en resolusjon som plikter partene å slippe inn nødhjelp til den sivile befolkningen i landet.

Det er delte meninger om FN og det internasjonale samfunn bør gripe inn i konflikten. Enkelte hevder at Syria blir det nye Rwanda, dersom ingen griper inn snart. Det Syriske nasjonalråd har flere ganger bedt om intervensjon. Vitneobservasjoner fra sivile og fra journalister som har dekket situasjonen i Syria, har rapportert om bomber, massehenrettelser av familier, voldtekt og tortur. Dem som mener at det må interveres i Syria peker på at gjennom FN-pakten, så er ikke statssuvereniteten absolutt. Den er viktig, men ikke absolutt. Når en stat svikter og angriper sin egen befolkning, mister staten sin suverenitet, og det internasjonale samfunn har plikt til å komme på banen for å redde befolkningen (R2P). Det er mange som mener klart at unntaket fra suverenitetsprinsippet i internasjonal rett er oppfylt.

Siden Russland og Kina har lagt ned veto i Sikkerhetsrådet mot resolusjoner i Syria, må en eventuell intervensjon skje uten autorisasjon fra FN. Dersom sikkerhetsrådet blir handlingslammet gang på gang når konflikter eskalerer, må det vurderes om en humanitær intervensjon er et så alvorlig angrep på statssuvereniteten at vi ikke kan sitte å se på når tusener av mennesker lider.

Problemet som har vist seg når det snakk om intervensjon uten FN-mandat, er at aktørene har nasjonale egen-interesse' ved siden av den humanitære. Det er også verdt å merke seg at i Rwanda, som er landet som FN og NATO har fått mye kritikk for å ikke intervenere i, er et av de landene som har klart seg best i sin region i Afrika. Sammenligner man det med Somalia som FN gikk inn i 1993, hersker det ustabile forhold og nærmest ikke noe infrastruktur. En kan da stille spørsmålet om det er lurt å la landene ordne opp selv, eller om det internasjonale samfunn skal blande seg.¹⁹⁸

¹⁹⁷ http://www.un.org/disarmament/content/slideshow/Secretary_General_Report_of_CW_Investigation.pdf

¹⁹⁸ <http://jussgruppen.wordpress.com/2013/01/15/hvorfor-libya-men-ikke-syria/>

6 Oppsummering og konklusjon

Oppgaven har vist at det rettslige grunnlaget for intervensjon er FN-pakten. Det er pr dags dato bare FNs sikkerhetsråd som kan autorisere intervensjoner etter FN-pakten kap VII dersom det foreligger trussel mot fred og sikkerhet. Tiltak kan da bli iverksatt med og uten bruk av militære midler. Oppgaven har også vist at brudd på menneskerettighetene ved flere anledninger har blitt kategorisert som trussel mot freden.

Situasjoner kan oppstå der Sikkerhetsrådet kan bli handlingslammet, dersom et av de 5 faste landene legger ned veto mot en slik intervensjon, uansett hvor nødvendig det måtte være. Det er flere situasjoner som har oppstått der Sikkerhetsrådet ikke får gjennom vedtak fordi veto har blitt nedlagt. ICISS kommer med en oppfordring til sikkerhetsrådets medlemmer at dersom sikkerhetsrådet ikke klarer å beskytte, er det ikke utelukket at stater kommer til å søke andre midler uten autorisasjon fra sikkerhetsrådet for å stoppe konfliktene. Det er eksempler på at stater eller organisasjoner har handlet på egenhånd uten autorisasjon fra FN.

Siden det fremdeles er et kontroversielt tema, med delte meninger om, vil en bred oppslutning bidra til å skape juridisk legitimitet. Enhver militær intervensjon støter på de fundamentale prinsippene i folkeretten som suverenitetsprinsippet og forbud mot bruk av makt, skrevet i FN-pakten.

Noe av grunnen til at det er kontroversielt er at dette er et område som ikke bare gjelder juridiske problemstillinger, men også politiske, moralske og strategiske aspekter. Det er vanskelige vurderinger som blir gjort når det vurderes å gå inn i et land på humanitært grunnlag. Politiske virkninger kan være vanskelig å forutse, slik at virkningene ikke alltid blir som forventet. Det som også er utfordrende, er å finne tiltak som gir et virkelig vern av de sivile.

Humanitær intervensjon uten autorisasjon fra FN kan føre til at egne interesser kommer foran de humanitære. En rekke intervensjoner begrunnes moralsk med plikten det internasjonale samfunn har til å beskytte menneskerettighetene, men det er ikke å komme bort i fra at en del intervensjoner er politisk motivert. Kritikere hevder at humanitær intervensjon er krig, bare i en bedre innpakning.

Videre er det verdt å merke seg at i Rwanda, som er det landet som FN har fått størst kritikk for å ikke intervenere i, har opplevd stor økonomisk vekt og er blant de landene i regionen som har klart seg best. Sammenligner man med Somalia, som FN gikk inn i 1993, der det nesten ikke eksisterer infrastruktur og ustabile politiske forhold, kan en spørre seg om det er best å la statene ordne opp på egen hånd. Det er relativt sett, enkelt å gjennomføre en militær intervensjon, men det er ikke enkelt å trekke seg ut uten å etterlate landet i kaos. Det er lett for

at freden bare varer så lenge soldatene er tilstede. Intervensjonen i Afghanistan fungerer som eksempel på hvordan det går når vestlige land prøver å bygge opp demokratiske institusjoner uten tilstrekkelig kunnskap.

Flere land vil ikke åpne for humanitære intervensjoner, da dette kan kaste negativt lys på landet selv. Slik som Russland og Kina som har blitt kjent for å bryte menneskerettighetene til tider, kan se muligheten for humanitær intervensjon mot seg selv som en mulighet.

Det er flere ting som skiller responsibility to protect fra humanitær intervensjon. Humanitær intervensjon gjelder kun militær intervensjon. Responsibility to Protect fastslår først og fremst statenes eget ansvar. Militær intervensjon blir brukt som en siste mulighet etter at alle andre tiltak har blitt prøvd. Videre er R2P forankret i internasjonal rett, spesielt rett knyttet til stats-suverenitet. Humanitær intervensjon krenker artikkel 2.4 i FN-pakten knyttet til staters territoriale integritet. Mens humanitær intervensjon frem til nå blitt rettferdiggjort gjennom forebygging av brudd på menneskerettighetene, fokuserer responsibility to protect på fire punkter: folkemord, forbrytelser mot menneskeheter, krigsforbrytelser og etnisk rensing. Humanitær intervensjon antar at de har en "rett til å intervenere", mens R2P bygger på en oppfatning om "ansvar for å beskytte". Det som er felles for dem, er at begge ikke ser på suverenitet som noe absolutt.

Responsibility to protect har skiftet fokus fra staters rettigheter, til individers rettigheter, og staters ansvar overfor sivilbefolkningen. Det kanskje viktigste som har skjedd i nyere tid i forbindelse med rettstilstanden til humanitær intervensjon, er opprettelsen av R2P. Dette har endret hvordan en stats suverenitet skal defineres, når det går i retning av å sette sivilbefolkningens liv fremfor statens suvereniteten når landet selv ikke klarer å beskytte sine egne.

Responsibility to protect ble for første gang referert til i april 2006, i resolusjon 1674 angående beskyttelse av sivile i væpnede konflikter. Sikkerhetsrådet refererte også til R2P i august 2006, i resolusjon 1706 vedrørende konflikten i Sudan og FNs fredsbevarende styrke. I Libya (2011) der regimet systematisk angrep egen befolkning, ble det i resolusjon 1970 eksplisitt referert til R2P. I resolusjon 1970 ble det sagt: "recalling the Libyan authorities responsibility to protect its population".

Krisen i Syria har også aktualisert debatten i internasjonal politikk om når det er akseptabelt å bruke militær makt. Den arabiske våren har også i Syria før til en rekke protester for demokrati og frihet, mot Assad-regimet. Det har ført til reaksjoner om ikke konflikten i Syria oppfyller vilkårene for at det skal bli gjennomført humanitær intervensjon. Den amerikanske regjeringen har gjort flere forsøk på at Sikkerhetsrådet skulle bruke militær makt i Syria, noe Russland og Kina har motsatt seg. Russland har lenge vært støttespiller med Syria, men hevder at USA har misbrukt R2P og brukt det som påskudd for regimeskiftet når det truer amerikanske interesser.

Nå skal jeg kort oppsummere presedensverdien til intervensjonene med og uten FN-mandat.

Intervensjonen i Kongo ble legitimert som selvforsvar, men det var klart at prinsippet for selvforsvar ble strukket ut langt over det som kan kalles for selvforsvar. I tillegg tillot kongolesiske myndigheter en intervensjon, slik at det ikke er relevant å kategorisere operasjonen som humanitær intervensjon. Ved bekjempelse av apartheid i Sør-Afrika ble det aldri snakk om å bruke militær makt, så den faller også litt utenfor spørsmålet om humanitær intervensjon. Den kan likevel ha en betydning for hvilke interne situasjoner som Sikkerhetsrådet trekker inn under kap VII. Sør-Rhodesia fikk heller ingen presedens for humanitære intervensjoner. Det som var nyskapende ved resolusjonene der, var kollektiv ikke-anerkjennelse fra et samlet FN, selv om kjennetegnene til en stat var til stede. Intervensjonen i Liberia bærer preg av at det mest var snakk om en fredsbevarende operasjon for å få i gang våpenhvile og sikre enighet mellom partene.

I Nord-Irak er det mange jurister som mener at resolusjon 688 autoriserte en humanitær intervensjon, og den ble bredt akseptert. Den får også presedensverdi for at slike overgrep som ble begått kan utgjøre en trussel mot freden, men slike grenseoverskridende konsekvenser som den fikk. På Haiti ble det slik som i Sør-Rhodesia at FN praktiserte en ikke-anerkjennelse av regimet, og begge steder ble brudd på selvbestemmelsen sett på som trussel mot freden. Den får derimot ikke noen presedensverdi, siden situasjonen var veldig spesielt, noe som kommer frem av resolusjon 940. Intervensjonen i Somalia minner litt om en humanitær intervensjon, da resolusjon 794 eksplisitt autoriserte en militær intervensjon innenfor et land uten samtykke fra regjeringen. Begrensningen i presedensverdien er derimot at det var noen regjering eller kontroll over statsmakten som håndhevet statssuvereniteten.

Rwanda satt selv i Sikkerhetsrådet da resolusjon 929 ble vedtatt, og stemte for denne resolusjonen. Strengt formelt forelå det ikke noen humanitær intervensjon i ordets tradisjonelle forstand, da regjeringen samtykke til denne intervensjonen. Realistisk sett tyder mye på at samtykke ikke hadde noen betydning for avgjørelsen om å gå inn i landet. ECOWAS inngripen i Sierra Leone får ingen presedens for humanitær intervensjon, men støtter opp under ”pro-demokratiske” intervensjoner i stedet. Involveringen kan ikke forstås av kap VII eller involvere trussel mot internasjonal fred og sikkerhet. I Øst-Timor tillot Indonesia at det ble sendt inn en fredsbevarende styrke. FN anerkjente aldri annekteringen av Øst-Timor, så samtykke fra Indonesia var ikke relevant. Resolusjonene i Darfur får en begrenset presedensverdi, da resolusjonen presiserte at en utplassering av FN-styrke forutsatte at Sudan samtykket.

Ved konflikten i det tidligere Jugoslavia kunne Sikkerhetsrådet anvendt kap VII i tradisjonell forstand. Vegring og motvilje preget situasjonen, og det tok 4 år før det ble gitt klarsignal til bruk av militære midler. Det kan ikke settes noen presedens for en effektiv humanitær intervensjon. Intervensjonen i Libya har presedensverdi for humanitære intervensjoner. Den skapte en kollektiv ansvarsfølelse som oppfylte ICISS mål om R2P.

Vietnams invasjon av Kambodsja kan ikke sies å skape noen presedens for ensidig humanitær intervensjon. Invasjonen har mer trekk av selvforsvar. USAs invasjon av Panama satte heller ikke noen presedens for intervensjoner, da invasjonen bar preg av en pro-demokratisk intervensjon med egeninteresse. NATOs intervensjon i Kosovo er ikke vanskelig å se de humanitære begrunnelsene for, men har blitt sterkt kritisert for manglende juridisk grunnlag for å intervenere. Den kan forsvares på moralsk grunnlag, men blir allikevel folkerettsstridig. Tanzanias invasjon av Uganda har lite bevis for opinio juris utover stadfestelse av retten til selvforsvar. Grunnlaget for Indias invasjon av Pakistan er litt uklart. India byttet fra at argument fra humanitær intervensjon til selvforsvar. FN godtok ikke Indias humanitære bekymringer som begrunnelse for Invasjonen. Den kan derfor ikke gis noen presedensverdi.

Selv om det er foretatt intervensjoner som er begrunnet i humanitære katastrofer, foreligger det ikke noen fast, varig praksis av humanitære intervensjoner, slik at det anses som internasjonal sedvanerett. Flere intervensjoner inneholder humanitære aspekter ved seg, men der for eksempel staten samtykker til intervensjon, faller intervensjonen utenfor den tradisjonelle betydningen av begrepet. I den senere tid, og ved opprettelsen av Responsibility to protect-doktrinen har humanitær intervensjon fått et annet innhold ved å endre betydningen av stats-suverenitet. Ved å endre suverenitet til å definere det som ansvar staten har til å beskytte sine innbyggere, og miste sin suverenitet dersom de ikke klarer det, har gjort terskelen for intervensjon lavere.

Litteraturliste

<http://www.uio.no/studier/emner/jus/jus/JUR5030/reglement/Reglementmasteroppgaverrettsvitenskap.html>

<http://www.ub.uio.no/skrive-referere/fag/rettsvitenskap.html>

Juridisk teori –

Chesterman, Simon, *Just war or just peace*, Oxford University press, 2012

Gisle, Jon, *Jusleksikon*, 4.utgave, Kunnskapsforlaget, 2010

Gray, Christine, *International Law and the Use of Force*, 3.utgave, Oxford University press, 2008

Helgesen, Vidar, *Til krig for menneskerettighetene*, institutt for offentlig retts skriftserie nr 2/199, Universitetet i Oslo

MacQueen, Norrie, *Humanitarian intervention and the united nations*, Edinburgh University press, 2012

Ruud, Morten og Geir Ulfstein, *Innføring i folkerett*, 4.utgave, Universitetsforlaget, 2011

Short, Philip. Pol Pot. *The history of a nightmare*, Publisert av John Murray, 2004

Sinclair, Sir Ian McTaggart, *The Vienna Convention on the Law of Treaties*, Manchester University Press, 1984.

Weiss, Thomas G, *Humanitarian intervention*, publisert av Polity Press 2.utgave, 2012

Traktater –

Vienna Convention on the Law of Treaties, 1969

The Charter of the United Nations, San Francisco, June 26 1945

Rapporter

FN-rapport om forbrytelser mot menneskeheten i Syria:

http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/CoISyria/A.HRC.27.60_Eng.pdf

FN-rapport om bruk av kjemiske våpen i Syria:

http://www.un.org/disarmament/content/slideshow/Secretary_General_Report_of_CW_Investigation.pdf

The Responsibility to Protect, 2001, Report of the international commission on intervention and state sovereignty

Dommer

Donau-saken, 1997

Namibia-saken, 1971

Nicaragua v. United States of America, 1986 (Nicaragua-dommen)

Internett

<http://www.tv2.no/2014/06/16/nyheter/irak/5707604>

<http://www.bt.no/nyheter/utenriks/USA-har-startet-luftangrep-3173055.html>

<http://www.fn.no/Aktuelt/Nyheter/Nyhetsarkiv/FN-systemet/Bakgrunn-Russland-og-Kinas-veto>

<http://www.fn.no/Aktuelt/Kronikker/Skal-vi-vente-paa-Sikkerhetsraadet>

<http://www.amnesty.no/aktuelt/konverter-flykt-eller-dø>

<http://www.bt.no/nyheter/utenriks/USA-har-startet-luftangrep-3173055.html>

https://snl.no/Borgerkrigen_i_Libya_2011

<http://jussgruppen.wordpress.com/2013/01/15/hvorfor-libya-men-ikke-syria/>

https://snl.no/Kambodsjas_historie#menuitem6

<http://www.globalis.no/Konflikter/Syria>

<http://www.globalis.no/Konflikter/Europa/Kosovo>

http://snl.no/Kosovos_historie

<http://www.fn.no/Tema/Menneskerettigheter/Brudd-paa-menneskerettighetene/Hvor-har-FN-grepet-inn>

<http://www.fn.no/Aktuelt/Kronikker/Skal-vi-vente-paa-Sikkerhetsraadet>

<http://www.globalis.no/Konflikter/Asia/Irak>

Annet

NATO press Release 1990(040)

Sikkerhetsrådets resolusjoner

161 (1961) – Kongo

169 (1961) – Kongo

1761 (1962) Sør-Afrika

181 (1963) Sør-Afrika

418 (1977) Sør-Afrika

217 (1965) Sør-Rhodesia

232 (1966) Sør-Rhodesia

253 (1968) Sør-Rhodesia

788 (1992) Liberia

688 (1991) Nord-Irak

841 (1993) Haiti

940 (1994) Haiti

733 (1992) Somalia

751 (1992) Somalia

794 (1992) Somalia

814 (1993) Somalia

912 (1994) Rwanda

918 (1994) Rwanda

925 (1994) Rwanda

929 (1994) Rwanda

1132 (1997) Sierra Leone

1181 (1998) Sierra Leone

1246 (1999) Øst-Timor

1590 (2005) Darfur

713 (1991) Tidligere Jugoslavia, Bosnia og Herzegovina

743 (1992) Tidligere Jugoslavia, Bosnia og Herzegovina

752 (1992) Tidligere Jugoslavia, Bosnia og Herzegovina

757 (1992) Tidligere Jugoslavia, Bosnia og Herzegovina

836 (1993) Tidligere Jugoslavia, Bosnia og Herzegovina

1970 (2011) Libya

1973 (2011) Libya

1199 (1998) Kosovo